

ROMAAN

N° 3
VEEBRUAR

*Sema
esimene tant*

IND

SENTI

Poolteist aastat metslaste keskel.

Teatud helifilmid ja operetid on meid lähendanud Lõunamerere (Vaikse ookeani lõunapoolne osa). Nad manavad esile maapealse paradisi. Helde loodus pakub siin inimesele kõike, mida see vajab elatiseks, mida ta mujal peab hankima pingutava tööga. Lõunamaalased võivad istuda käed rüpes ja laiselda, kui nad ei eelista gitarrimängimist või mõne musta iludusega naljatlemist.

Kummaline on vaid, et Lõunamere saartele pole veel massiliselt väljaja rännatud. Miks ei lähe hulgalised töötud igast ilmakaarest uude, paradisiiliku maailma, kus lõpeks kõik nende häda?

Siin peab olema mõni põhjus. Esimeseks ületamatuks takistuseks valgetele osutub Lõunamere saarte kliima. See on eurooplastele sageli väga hädaohtlik, kohati isegi surmav.

Leidub aga ka kohti, kus valged võivad elada, kuid muutuvad juba teisest põlvest sigimatuks.

Tuntud Austria maadeurija dr. Hugo Adolf Bernatzik külastas oma viimasel ekspeditsioonil, millelt ta saabus hiljuti, Salomoni saari, mis on üks paljudest saarestikkudest Lõunamerel.

Neil saartel elab heledanahaline, haruldast ilus suguvõsa. Valgetega pole neil mingit kokkupuudet.

Üksikud saared ja isegi külad on täiesti sõltumatud teineteisest. Nende keeled on erinevad, üldises läbikäimises on aga neil tarvitusel ühine keel.

Pealiku eesõigused.

Need pole mitte üksi poliitilise iseloomuga, vaid ilmnevad ka suhetes õrnema sooga. Ainult pealikul on õigus mitme naise pidamiseks, teised peavad leppima ühe naisega. Abielunaise ülim kohustus on truudus, murrab ta seda, tabab teda raske karistus. Nejud kuni abielumiseni on täielikult vabad ja võivad elada kuidas neile meeldib.

Valgetega, nagu juba mainitud, on Salomoni saarte elanikel vähe kokkupuutumist. Neisse on juurdunud määratu umbusaldus valgete vastu, mida õigustavad kibedad kogemused. Varematal aegadel meelitasid valged hulgaliselt pärismaalasi laevadele, transporteerides neid Põhja-Austraalia istandustesse.

Briti valitsus on selle teoviisi hiljem ära keelanud. Kuid umbusaldus kõigi valgete vastu püsib neis elanikes ikkagi. Valgeid varitseb siin hädaoht.

Läinud sajandi lõpul tapsid pärismaalased kõik Austria ekspeditsiooni liikmed ja alles 1927. a. tabas sama saatuse inglise maakonnaülema, tema sekretäri ja tervet politsei eskorti.

Üks inimene maksab sama palju kui kakskümmend kaks siga.

Salomoni saartelt siirdus dr. Bernatzik Uue Guinea idaossa. Enne maailma-sõda allus osa sellest Saksale, nüüd seisab ta Austraalia ülemvalitsuse all.

Suurima osa sellest uurimisretkest sooritas dr. Bernatzik lennukil. Ta külastas ka kullakaevandeid, mis

avastati alles väheste aastate eest ja kuuluvad rikkamate hulka maailmas.

Julge maadeurija tungis jalgsi lkaugele sisemaale. Siia polnud jõudnud veel ühegi valge jalga. Ta leidis siin inimesi, kes veel praegu elavad kiviasjas. Nad polnud veel iial näinud valget ja ei tundnud isegi klaaspärleid.

Papuulased, nagu nimetatakse uuguinealasi, on inetud inimesed. Laiat lameda ninaga ja madala otsmikuga, tuletavad nad meelde ürgaja väljasurnud inimesi. Siit tuleb ette inimsöömist, küll ainult usulisil põhjusil; nimelt ohverdatakse sigu või sõjavange, kusjuures üks inimene maksab 22 siga. Sead on papuulaste tähtsamad koduloomad, keda nad peavad peale koerte.

VÄSIMISEST TALVEL.

Kui meie keha on täidetud väsimusainetega, siis algab suur haigutamine, esimene tundemärk, et inimene on unine. Kui ta annab sellele vajadusele järgi ja magama heidab, siis algab peaaegu ja vereringvoo-

lus üleskohendamine ja võitlus keemiliste produktide vastu, mis põhjustasid väsimuse. Niipea kui see töö on tehtud ja võitlus võidetud, tunneb inimene end värskendatuna ja tugevamana astuma vastu päeva ülesannetele.

Magava inimese juures võib tähele panna palju erilisi nähteid: aeglasem südametegevus, ainevahetuse vähenemine, hingamise muutumine, sekretsiooni suurenemine. Et vaimne tegevus une ajal mitte täiesti pole vaibunud, see vast pole kõigil teada. Näide: paljud inimesed võivad punktipealt kavatsatud kellajal üles ärgata.

Hea unega inimene ei oska omale ette kujutada selle inimese piinasid, kes ei leia und peale väsitavat päevatööd. Usaldusväärse arstimina närvilise unetuse vastu soovitatatakse igapäev punktipealt ühel ja samal kellajal magama heita ja enne uinumist klaas apelsinivõie teed ära juua. Suure unepuuduse puhul on soovitatav pöörduda arsti poole. Une ideaalne käik on: peale uinumist muutub uni ühtlugu sügavamaks ja kahe kuni kolme tunni pärast on kõige tugevam, millest peale ühtlugu kergemaks muutub, kuni tuleb ärkamine ühes värskuse tundmusega ja valmisolekuga päeva ülesanneteks ja loovaks tegevuseks.

„Maaleht“

on **kõige kohasem ja odavam** maarahva ajaleht.

Peatoimetaja: **Jakob Loosalu.**
„Maaleht“ tellijatele paljud soodustused. „Maaleht“ ilmub 3 korda nädalas ja maksab 50 senti kuus. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

Toimetus: Tallinnas, Rataskaevu 9.

„Jutuleht“

toob põnevaid jutte ja romaane, vesteid ja mõistatusi.

„Jutuleht“ ilmub kord nädalas ja maksab tellides 45 snt. kuus. „Maaleht“ tellijatele 25 snt. kuus.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

Talitus: Tallinnas, Rataskaevu 9.

ILMUB KAKS KORDA KUUS

ROMAAN

Nr. 3 (285)

VEEBRUAR 1934

13. aastakäik

Proua Adis ja kurjategija.

Kiirelt laskusid öö varjud metsa kohale sel külmal oktoobrikuu õhtul. Kehvalt riietatud mees kiirendas samme, püüdis äga sealjuures liikuda võimalikult kätatult.

Metsa serval asuva onnikese juures mees peatus ning lühikese viivituse järgi otsustavalt astus tuppa.

„Teie olete. Peeter Crouch?“ hüüdis pliidi juures seisev naine hämmastunult. „Ei kuulnud teid koputavat.“

„Ma ei koputanudki!“ vastas mees hingeldades. „Ma ei tahtnud, et keegi kuuleks minu tulekut. Mind otsitakse!“

„Mida olete teinud?“

„Lasksin kellegi pihta.“

„On ta surnud?“

„Ma ei tea.“

Pr. Adis oli väike kõhn naine valjude näojoontega tõmmus näos, mille nahk oli täis lugematuid kortsukesi. Aastatelt vaid 42, oli karm elu muutnud selle naise välimuse palju vanemaks.

„Mida te tahate siit?“ ta küsis tusaselt.

„Kas ma ei võiks end siin peita kuni nad mööda lähevad?“

„Kes „nad“?“

„Metsavahid. Olin all metsas. Kavatsesin lasta mõne jänese, kui need neetud mehed tabasid mu. Lasksin paugu nende sihis ning põgenesin... ma usun, nad on varsti siin.“

Hetke valitses vaikus pimedas köögis.

„Aidake mind Tomi nimel!“ vannutas Peeter.

„Teie polnud talle kuigi hea sõber!“ lausus pr. Adis etteheitvalt.

„Siiski. Tom oli mu parimaid, ohvrimeelsete sõpru. Ta sooviks kindlasti, et aitaksite mind!“

„Võimalik. Tom on teist paremal arvamisel kui seda väärte. Võite jääda siia seniks, kui Tom tuleb töölt koju.“ otsustas ta lühikese mõtlemise järgi ning avas ukse, mis viis köögist mingisse kolikambrisse.

„Keegi ei tea teid siit otsida. Pealegi ütlen, et pole näinud teid.“

„Täna teid, olete hea inimene. Tean, et ei vääri teie headust, kuid minagi oleksin parem, kui omaksin sellise ema kui Tom.“

Täna uus romaan „Põhjamaa õis“

Vaikides naine sules ukse. Peeter viibis väikeses pimedas kambris, mida valgustasid üksikud, läbi uksepragude tungivad päikesekiired. Peeter teadis, et Tom oma ema teo kiidaks heaks. Olid nad ju Peetriga lapsepõlve-sõbrad, kuigi nende elukäik ning iseloomud olid lahkuminevad.

Peeter istus nurgas seisvale kottidevirnale ning ootas ärevusega järgnevaid sündmusi.

Ta ei teadnud, kui kaua ta oli viibinud selles hirmsas teadmatuses, kui äkki õuest kostvad rasked sammud ta südame ähvardasid panna seisma. Polnud kahtlust, need olid metsavahid. Muidugi nad teadsid, et Peeter varjab end oma sõbra ema juures. Oli hullumeelsus pr. Adise juures varju otsida. Värisedes Peeter tõmbus sügavamale nurga sisse.

Sammud möödusid onnist. Kergendusohetõusis põgeniku huulilt.

Mõne minuti pärast pr. Adis avas ukse. „Nad läksid lossi juure. Oleks parem, kui te kohe läheksite. Kell 9 läheb rong piirile. Ehk jõuate veel rongile.“

„Siis oleksin pääsenud!“ ohkas Peeter. „Kahjuks puudub mul raha pileti ostmiseks.“

Pr. Adis avas kapilaeka. „Võtke. Siin on teile 10 šillingut. Usun, sellest piisab!“

„Kuis pean tänama teid?“ lausus Peeter liigutatult.

S I S U S :

Inimene, kes võitis sõja;
Abielu diplomaatia;
Maapoisist kindraliks;
Miina Hermann 70. aastane;
Segadus suurkaubamajas;
100 aastat tagasi;

Liisk on langenud — romaan;
Vaenlased;
Matkamuljeid Hollandist;
Põhjamaa õis — romaan;
Oleandri õied;
O tempora, o mores!;
Mõistatusi, moenurk ja muud.

„Te ei pruugi-tánada mind. Teen seda Tomi pärast. Ma ei tea, miks ta teid nii sallib!”

Lävel mõlemad võpatused. Kaugusest kostsid sammud, mis näisid liginevat onnile.

„Minge, peitke end!” sosistas pr. Adis. Pahaselt õlgu kehitades Peeter ronis tagasi oma peidukohta.

Varsti kostis tugev koputamine välisuksele. Järelikult tulija polnud Tom. Värisedes erutusest Peeter piilus ukseprao vahelt kõõki. Sisse astunud mehes Peeter tundis ära metsavahti Valteri. Nõrkenult Peeter vajus kokku. Ta peidukoht oli avastatud. Iga hetk vaht võis avada ukse Peetri kambriks. Kõik oli kadunud!

Metsavaht vaikis hetke kohmetult ning keerutas mütsi sõrmede vahel.

„Mis on?” küsis pr. Adis rahulikult.

Peeter kuulatas pinevalt. Ta südame ärev vasardamine ähvardas sumbutada kõõgist kostva kõneluse.

„Toon teile halbu uudiseid, pr. Adis!” algas mees viivitades.

Pr. Adis kahvatas: „Kas on midagi juhtunud Tomiga?”

„Ta on väljas,” ütles metsavaht.

Pr. Adis tahtis sõõsta õue, kuid vaht oli haaranud ta käe. „Mitte enne, kui olen õelnud teile kõik.”

„Mis on siis? Jumala pärast, rääkige ometi!”

„All metsas oli väike tulevahetus. Seal oli keegi poiss, salakütt, kes püüdis tabada jäneseid... Tom tuli meiega koos mõisast... oli liig pime, et tunda salakütt, kuid meid silmalt ta põgenes... enne seda ta aga tulistas...”

„Tom!” kiljatas pr. Adis ning tormas õue.

Mehed õuest astusid kõõki ning asetasiid kandraami ettevaatlikult põrandale.

„Kas ta on surnud?” küsis pr. Adis häaletult.

Mehed noogutasid.

Kuivade silmadega õnnetu ema vajuus toolile.

Imelik rahu valdas Peetrit äkki. Ta ei värisenud enam. Elu mõte näis kaduvat. Peeter ei tahtnudki enam põgeneda oma meeletu teo tagajärgede eest. Neetud metsavahti ta tahtis tabada ning tabas Tomi. Sõbratapja! Peeter ei tahtnud enam elada. Kuid siiski — elu oli ometi nii ilus, ning naabrikülas elas neiu, kes teda armastas hoolimata kõigest, kes põgeneks Peetriga maailmaotsa. Kuid sellele Peeter ei tohtinud mõelda praegu. Ta pidi lunastama oma mõrva.

Murtult proua Adis oli vajunud tugitoolile. Üks meestest ulatas talle pudeli ning lausub kohmetult: „Jooge tubli sõõm, siis kosute jälle! See on küll hirmus löök teile, aga saatuse ees on inimene võimetu... Kuid see neetud salakütt saab oma karistuse, selle poome

oksa! Ehkki ei näinud ta nägu, leidsime põõsast ta püssi, mille ta põgenemisel kaotas. Võin vanduda, et mõrvar oli Peeter Crouch! Meie mehed jälgivad teda praegu. Muide, — kas ta pole siit möödunud?”

Läbi ukseprao Peeter nägi proua Adist tõusvat, tarretanud pilk kiindunud surnu näole. Naise käsi libises pikkamisi põlletasku, kus oli peidetud Peetri kambri võti, ning Peetritele tundus, nagu oleks möödunud terve igavik, kui naine ütles viivitades:

„Ei, ma pole teda näinud teisipäevast saadik...”

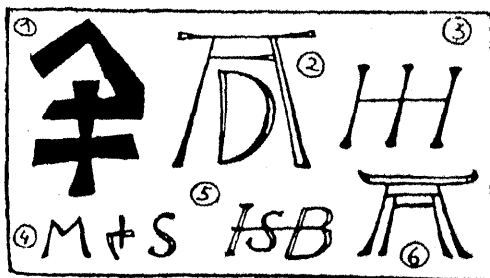
„Noh, siis peame edasi minema. Teatame teie õele, et ta tuleks teile seltsiks.”

Proua Adis noogutas. „Kas te ei kannaks Tomi enne tupp?” ta palus. Mehed kandsid laiba magamistuppa ning ära minnes igatüks neist surus tummalt õnnetu ema kätt.

Naine ootas, kuni sammud vaikinud; siis ta lähenes Peetri kambriks. Tugev värin läbistas Peetrit. Ta oleks eelistanud surra kui et proua Adise silma vaadata. Kui lukk aeglaselt lahti keerati, Peeter oleks peaaegu kiljatanud. Kuid proua Adis ei astunud tuppa. Keeranud ukse lahti, ta raskel sammul vedas enese magamistuppa, kus Tom kahvatuna ja vaiksena puhkas viimast und.

Peeter Crouch teadis, mis tal teha. Teadis, mis proua Adis talle soovis ja mis temalt ootas. Ta avas ukse ning eemaldus vaikselt.

Kuidas kunstnikud tähistavad endi teoseid.

Lihtsuse mõttes, tihti ka tagasihoidlikkusest, tihti, et ainult oma kolleegide poolt ära tuntud saada, tarvitab kunstnik teatud märki — tavaliselt monogrammi. Tuntumaid näete juuresoleval pildil. Need kuuluvad saksa renessansi kunstnikele Veith Stoss'ile (1), Albrecht Dürer'ile — AD (2), Hans Holbeinile — kaksik-H (3). Monogrammidega tähistas enda kätetööd ka veel rida teisi, vähem kuulsaid selle aja meistreid; nimetame neist Martin Schongauer'it (4), Hans Behem'it (5) ja Albrecht Altdorfer'it (6).

MAAPOISIST KINDRALIKS.

Jooni Johan Laidoner'i elust.

12. veebruaril möödub kindral-leitnant Johan Laidoner oma elu 50-ndast verstaapostist. Ei ole vast juhus, et tolle Eesti populaarseima mehe küpsema eluosa algpäev ühtub Eesti vabariigi uuestisünniga. Eesti riigi saatus on alati olnud tihedas seoses kindral Laidoneriga. 35-aastase kolonel-leitnandina astus ta meie vabadussõja etteotsa julge juhina, püüdes sellest ajast alates alati juhi kohal Eesti vabariigi elus.

Kindral Laidoner kujundab endast tüübilisimat Eesti meest, temas on koondunud eesti rahvuse positiivsemad iseloomu omadused: töökus, ausus, järjekindlus, iseseisev mõtlemisviis, otsekoheus ja julgus. Kas ei kõla see muinasjutulisena, et vaeste vanemate pojast, kes maast-madalast on sunnitud endale ise leiba teenima, kes karjapoisiks olles peab sügisel isegi paar nädalat hilinema koolitulekuga ja kopika kopika kõrvale korjama omale koolirahaks, et sellistest raskeist oludest võrsus Eestile silmapaistev mees. Tundub, et kindral Laidoneri saatus oli juba hällis määratud. Omades haruldase intelligentsi ja järjekindluse, löikas noor maapoiss koolis loorbereid, õppides hiilgavalt. Johan Laidoner oli juba siis alati esimene. Tema koolitunnistusi ehtisid ainult „viied“, ta oli õpetajate lemmik, kuid kooliendade juures tuntud iseteadvana, kes ei „mehkeldanud“, ei otsinud endale kergelt sõprusi, vaid tunnistas ainult endaväärilisi. Juba tol ajal avaldusid Johan Laidoneris armastus korra ja distsipliini vastu, millised omadused on tema hilisema elu ephohidel kujunenud Eestilegi kasulikeks. Andekale poisile võimaldati riigi kulul õppimine. Vastavalt oma iseloomule ja võimalustele valis Johan Laidoner edasiõppimise asutuseks sõjakooli, kuhu ta astus 19-aastasena, pärast üheaastast vabatahtlikuna teenimist sõjaväes.

Sõjakoolis jätkub Johan Laidoneri senine suund. Noorem-leitnant Laidoner lõpetab ka selle esimesena, samuti kui hiljem sõjakaademiast väljub I järgu lõpetamistunnistusega. Noorele kindralstaabi-mehele avanevad karjääri võimalused ja ta suudab neid ka kasutada. Alamkapten Laidoner töötab vastutavail kohadel maailmasõja ajal, kuid juba esimese võimaluse avanedes tõttab 1917. a. kodumaale I Eesti diviisi ülemaks. Sest saadik kuulub Johan Laidoner Eestile.

On vist asjatu kõneleda Johan Laidoneri saavutustest kodumaal. Meie teame, et ilma temata, võib olla, oleks Eestit võinud kaks korda tabada hävitav löök: vabadussõja ja

1. detsembri mässu ajal. Johan Laidoneri läbitungiv terav loogika, tasakaalukus, kainus ja iseseisev mõtlemisviis on mõjutanud Eesti saatus selle õnneks. Käesoleva lühikese kirjutuse raamistikus on võimata mainida kümnendikkugi ta teeneist, mis ulatuvad ka välismaile.

Kindral-leitnant Laidoneri elu sisaldab ka romantilisi momente. Noore kadetina tutvus ta Vilnos võluva poolatari Maria Kruszevzkaga. Eesti tüse Sakalamaa noormees kaotas siis oma südame. Esimest ja viimast korda, osutades ka siin eestlase ustavust. Maria Kruszevzka, 19-aastase kadeti unelmate keha, on juba kaua pr. Laidoner, tagasihoidlik, hea südame ja helde käega daam, kelle juure paljud lihtsad rahvanaised lähevad küsima nõu oma hädades ja raskustes ja kes võtab sama südamlilikult vastu neid kui ka välismaa kõrgeid võimukandjaid. Lugupidamisest oma mehe rahva vastu õppis pr. Laidoner ära eesti keele, mida ta kõneleb vabalt ja soravalt. Kahtlemata nõudis see palju energiat ja vaeva, kuid pr. Laidoner on oma mehe kõrval elades näinud, et töö ja vaeva eest ei tohi kõrvale põigelda!

Tema perekonda tabanud kurb õnnetus, ainasa poja kaotamine, haaras laialdasi kihte. Tolleaegsed lugematud kaastundeavaldused tegid tema perekonna leina peaaegu rahvuslikuks leinaks. On veel rohkem tarvis tõendusid sellest, kuivõrd endist vabadussõja ülemjuhataja perekonda armastatakse? Vähe on neid, kes võivad oma elu 50. sünnipäeval sama konstateerida!

Inimene, kes võitis sõja.

Märtsikuus 1918. aastal sakslased võitsid maailmasõja. Viies briti armee oli täielikult löödud. Sakslasil oli veel tarvis ainult tungida inglise ja prantsuse vägede vahele tekkinud kaitseta seisukohale, et sundida liitlasi taganema Pariisi. Inglise ja prantsuse väed olid võimetud; ameeriklased olid kaugel ja ei jõudnud õigeks ajaks appi.

Sel kriitilisel momendil brigaadi kindral võttis ette ratsaväe rünnaku, mis päästis Inglismaa, Prantsusmaa ja kõik liitlased lüüasaamisest ning nende sõjaväed hävitamisest.

Aasta tagasi esines kindral-major John Bernard Sili Kanada klubis Londonis sensatsioonilise ettekandega, kus esmakordselt leidsid valgustust olukorrad, mis valitsesid tema poolt läbiviidud pealetungi ajal. Ettetoodud andmed kinnitati hiljem ametlikult Briti sõjaministeeriumi poolt. Ratsaväge on peetud ammu vananenuks, mille õige koht on muuseumis, — kuid liitlased päästis lüüasaamisest just ratsaväe otserünnak. Mitte tankid, aeroplaanid ega kahurid ei otsustanud maailmasõja saadust, vaid — ratsavägi. Kindral Sili sai selle eest baroneti tiitli; noormeest, kes juhtis rünnakut ja suri naeratades — on austatud nüüd, viisteist aastat pärast tema surma, Viktooria risti annetamisega. See oli Gordon Muriel Flouerdju, kuningliku Kanada ratsaväe leitnant, inglise mõisniku poeg.

Kanada ratsaväge juhatas 1918. a. märtsis lord Sili.

— 20. märtsil, — jutustab lord Sili, — saabusin Londoni ja järgmisel õhtul lõunastas Kanada peaminister sir Moris Hankei seltsis minu ja mu abikaasaga. Sain teada, et sel hommikul on sakslased rünnanud meie vägesid ning annud neile selise löögi, millist briti armee vaevalt kunagi on tunda saanud.

Järgmisel hommikul jõudsin oma brigaadi juure ja nägin, et kaotus on olnud täielik. Viies armee oli lõplikult löödud.

Ludendorff oma mälestustes räägib, et üksnes vange on olnud neil päevil kaheksa-tuhatkümend tuhat.

Arvan, et seda arvu võib julgesti kolm korda suurendada.

30. märtsil tuli minu juure kindral Pitman.

— Seisukord on äärmiselt ohtlik ütles kindral. — Sakslased kogu aeg liiguvad edasi. Meie peame maksu mis maksab neid peatama. Nad on asunud Moreli lähedal kae-

ütlesin kindralile. — Arvan, et kui sakslased kindlustuvad Morelis, tuleb liitlaste vägedel taganeda Pariisini.

— Vallutada Morel? — hüüatas kindral. — Kui Morel pole vallutatud, oleme hukkunud.

Kes annate oma väeosadele käsu koonduda Moreli juures? — küsisin. — Minu mehed lähevad rünnakule.

— Ühe brigaadiga vallutada Morel! — punnis kindral vastu. — Võimatu! Sakslasil on seal terve diviis. — Kogu briti ratsavägi toetab mind, — vastasin, — ja minu järel tuleb Foch.

Foch oli kolm päev enne seda määratud kõigi liiduvägede ülemjuhatajaks ning pidi olema saabunud rindele värskete toetusvägedega.

Ei arva, et prantsuse kindral mind oleks uskunud, kuid oma väeosadele andis ta siiski käsu, et Morel tuleb vallutada ükskõik mis hinnaga.

Kihutasin galopis kõrgendikust alla, kauslasiks adjutant ja käskjalg minu märgiga. Teel, mis läbis meie rinde, tuli vastu keegi kapten.

Läheme Moreli võtma — ütlesin sellele — avage mõle-

mast küljest tuli, kui läheme ette. — Kapten naeratas. — Soovin õnne, sir! — ja ruttas andma käsku.

Jalgvägi avas mõlemast küljest marutule, kuna meie kihutasime galopis metsa poole. Kaheteistkümnest inimesest, kes mind saatsid, viis langesid, kuid ülejäänud ratsutasid metsani, hüppasid sadulaist ja avasid tule. Mu käskjalg kinnitas metsa ümber punase märgi ja vaatas tagasi oma brigaadile.

On imeteldav, millist määratud mõju avaldab ratsavägi, kui ta tormab

... ja haarates mõõga tormas ette.

vikuisse ja on vallutanud Amiens'i metsad. Teie peate minema appi Moreli juures asuvale jalgväele. Püüdke vältida suuri kaotusi, — sest vajame teie abi ka pärastpoole.

Pitman oli rahulik, kuid taipasip tema toonist, et seisukord on meeleheitlik. Sõitsin seltsis major Komnoli-ga ja oma adjutandiga, Orleani printsi-ga, ja kuulid langesid rahena meie ümber. Ristteel kohtusime kindraliga, kes juhatas meist paremal asuvat prantsuse diviisi.

— Meie peame vallutama Moreli —

lahingusse. Näib, nagu liiguks ära-arvamatud hulgad.

Sõitsin leitnant Flouerdju juure, kes juhatas esimest eskadroni, ja ütlesin, et temal lasub vastutusrikkaim ülesanne, kuid ma ei kahtle tema edus.

Tragunid meie ees jõudsid juba metsani ja hoolimata suurist kaotusist astusid lahingusse. Kuulid sumisesid meie ümber kui mesilased. Inimesed kukkusid hobuseilt ja jäid liikumatult lamama, või jooksid järele oma seltsimeestele. Kuid see kõik oli harilik lahingupilt.

Ratsutasime leitnandiga nii, et võisime näha metsa nurka. Flouerdju näis täiesti värskena, kindlana ja valmina kõige uljamale toole. Juhtisin ta tähelepanu pikale sakslaste kolonnile, mis sammus metsa.

— See on ilus silmapilk, sir — vastas ta oma võluva naeratusega, — püüan õigustada teie usaldust.

Ta andis eskadronile käsu ja haarates mõõga tormas ette metsiku kisaga.

Tema ees oli kaks saksa kolonni. Kummaski kolonnis oli umbes kuuskümmend meest, varustatud kuulipildujatega. Vahemaa nende vahel oli umbes kakssada yardi.

Flouerdju peatas hobuse ja pööras leitnant Harvey poole.

— Kiirustage mehi — käsutas ta — ja niipea, kui algame rünnakut, võtke kuulipildujad.

Eskadron, kahanenud rühmaks, tormas edasi. Kuulipilduja- ja püssitule all langesid mehed üksteise järele. Surmavalt haavatuina kukkusid inimesed ja hobused. Kõrvale jäänud rühm pani töötama kuulipildujad ja saksa kolonnid olid mõne sekundijooksul segi löödud.

Flouerdju, saanud rinda kaks kuul ja suure mõõgahaava, andis käsu ajada taga põgenevat vaenlast. Iga sajad vaenlase kohta tuli vähemalt seitsekümmend surnut või haavatut.

Surmaga heitlev Flouerdju kukkus maha.

— Meie võitsime, edasi! — hüüdis ta oma meestele.

Tema mehed kaevasid end metsa lähedal maa sisse, ja nendega liitus Harvey, tuues kaasa vaenlaselt saadud kuulipildujad.

Ligi kolmsada sakslast oli tapetud nende oma kuulipildujaist. Meie kaotasime surnutena samuti umbes kolm-

sada meest ja kaheksakümmend hobust.

Kanadalased sõdisid kui fanaatikud — kuid vaenlane, kes oli nüüd metsas sisse piiratud, kaitses end mitte vähema vahvusega. Sajad neist langes ühinemiskatseil lõunapoolses metsas asuvate teiste väeosadega ja sajad langesid võetud positsiooni kaitsel.

Metsast läbisõidul nägin noort baierlast, kes tulistas, kuid ei tabanud. Samal minutil anti talle püssipäraga hoop pähe; ta kukkus põlvile, toetudes peaga vastu puud.

— Pikali! — karjusin talle saksa keeles. Meie sanitarid viivad teid ära. — Ta silmad vällkusid, kuid näol oli juba tuhakarva kahvatus. Ta haaras püssi ja lasi.

— Ei, tahan surra vabana! — hüüdis ta — ja kukkus samal hetkel, surres nii nagu soovis — vabana.

Sakslased ei saanud aru Flouerdju rünnakust. Nad ei suutnud kujutelda, et see mõnisada meest oli kõik, mis lahutas neid lõplikust võidust.

Nad ei saanud aru, et rünnak oli viimseks meeleheitlikuks katseks

päästa meie vägesid ähvardavast kaosest.

Kuid — kas võib löödud ja taganeva armee üks eskadron tungida kallale arvatult tugevamale vaenlasele?

Kas mõnisada meest võivad loota tõkestada tuhandeid? Naeruväärt.

Muidugi, see on vaid eelvägi — ja sellele järgneb kogu liitlaste armee — nii arvatavasti arutlesid sakslased. Tähendab — signaal taganemiseks! Vastasel on palju värsket jõudu. Tarvis on minna tagasi, kui selgub, milliste jõududega tuleb võtta ette vasturünnak ning mis on vaja teha kaitseks.

Nad taganesid. Ja lasksid mööda kõige õnnelikuma momendi. Hobuste kabjamüdin sundis taganema terve armee. Üksainus inimene võitis sõja.

Sakslased tagansid, andes liitlastele aega koondada oma jõude ja sulgeda rinde. Ja enne vaherahu see rinne enam ei avanenud. Ta oli kinditatud Flouerdju verega.

Viisteistkümmend aastat juba puhkab Flouerdju rahulikult maamullas, ja ta nimi on kõigile tundmatu.

ABIELU * DIPLOMAATIA

Olin kahekümneaastane, kui kihlusin. Ta oli insener, varsti pärast kihlust pidi ta ametiajaks mõneks ajaks reisima kaugele, ja tema ema soovis, et abielluksime enne, et ma kaasa sõita võiksin. Ta teadis tema nõrkusi, mis hiljem peaaegu meie elu karile oleksid viinud. Minul aga ei olnud tollal neist aimugi. Ta ema lootis, et mina oma juuresolekuga suudan teda vaos hoida. Minu vanemad ei tahtnud, et nii noorelt abiellun, aga mina viisin oma kannatamatu, ja aasta, mis oleksime pidanud olema lahus, näis mulle igavikuna.

Esimesed kaks aastat olin mehega ütlemata õnnelik. Minu mehe tähtis seisukoht avas meile kõikjal ukсед, kõikjal koheldi meid sõbralikult, meie ringlesime õnnelikus elukeeri-

ses. Ja mu mees näis mulle mehe eeskujuna. Kirjutasin ta emale ning oma vanematele teda kiitvaid kirju. Kuid tagasihoidlikud olid ta ema vastused! Siis ei taibanud ma seda, mis oli mõista antud ridade vahel, kuid nüüd, aastate pärast neid lugedes mõistan väga hästi, kuidas ta ema oli hirmul meie õnne pärast. Olin noor ja väga armunud mehesse, nii et ainustki tema viga ei märganud.

Need kaks lühikest aastat elasime kui paradiisis. Seal ühel päeval, paar kuud enne meie esimese lapse sündi, sõitsin oma vanemate juure külla. Lahkudes mehest ei võinud ma aimatagi, et meie abielutaevast nii ruttu põrguks muutub.

Meie esimene laps Margaret sündis mu vanemate kodus septembrikuul. Kuidas ma teda

armastasin! Kutsetöö pidas minu meest oma kohal kinni, aga tema telegrammid, kirjad ja lilled olid tunnistuseks ka tema õnnest. Olin kaua aega, ligemale pool aastat, oma vanemate kodus. Peetri, mu mehe, ema käis pea iga päev meil ja luges mu mehe kirju. Ühel päeval avaldas ta arvamist, et see hea ei ole, et Peetrist nii kaua eemal olen.

Ma naersin lõbusalt vastuseks:

„Emake Meredith, kas tahad minust lahti saada? Või on tüüdanud sind minu väikse Margareti kisa?”

Oma imestuseks nägin ta silmis pisaraid.

„Armastan teid mõlemaid lõpmata! Kuid arvan, see oleks parem, kui sõidaksid tagasi oma mehe juure. Ta igatseb su järele väga!”

„Peeter on mees!” vastasin pool naljatades, pool tõsiselt.

„Muidugi,” sõnas ta mõtlikult, „aga mina näen temas ikka veel noort poisikest. Ta ei ole meeleldi ükski.”

„Tal ei pruugigi üksi olla,” ütlesin, „meil on seal ju palju sõpru.”

„Vahest on parem ükski olla kui sõpradega. Peeter on...” rääkis mu mehe ema kahtleval ilmel, kuid naeratas siis ning jutustas edasi: „Kui ta veel väike oli, ei saanud ta kellelegi milleski ära öelda. Ta ei saanud kunagi öelda „ei”, ja selle tõttu tulid nii mõnedki ebameeldivused.”

Ma naersin: „Sellest east on ta nüüd üle. Peeter on kõik, aga mitte tahtejõuetu.”

„Võimalik,” ohkas ta ema, „unustan alati ära, et ta on täiskasvanu.”

Seal ühel päeval selguski, et Peetri ema kartusel oli tõepõhi olnud. Saabus mu mehelt kiri, milles ta teatas, et on kaotanud oma koha, koha, millele meie uhked olime! Ta kirjutas kibedalt: „Minu ülemuse onupojal oli vaja kohta, ja siis pidin ma talle ruumi tegema.”

Ma leidsin, et ta ei räägi tõtt. Teadsin väga hästi, kui suures

lugupidamises ta oma ülemuse silmis oli, kui viie kuu eest ära reisisin. Ma taipasin, et vallandamiseks pidi olema mõni muu põhjus, millest ta aga mulle vaikis. Mind häiris mingisugune tume aimdus. Tõttasin kirjaga ta ema juure.

Vaikides luges Peetri ema kirja läbi ja vaatas siis kaua mulle otsa; ma nägin, ta käed värisesid.

„Näed,” ütles ta, „ma ütlesin, et sec ei ole hea, kui ta kaua ükski on!”

„Mis tähendab siin üksildus? Siin on midagi muud, mida ma ei taipu. Sa oled tema ema, mina ta naine. Ei pea olema meie vahel mingit saladust, mis temasse puutub.”

„Sul on õigus, mu laps. Ainult ma lootsin, et sul seda kunagi tarvis teada ei ole. Ma uskusin, et ta saatusest üle on. Sa pead teadma: kõik Meredithid on olnud nõrga iseloomuga, kalduvusega joomisele, kõlblusetudki... Ma uskusin alati, et Peeter minult nii palju pärinud on, et ta isa halbade omadustest üle on. Aga kui ta veel koolis käis, nägin, et temas kuigi suurt iseseisvust ei olnud. Kui ta isa suri, Peeter oli siis kümneaastane, püüdsin ma kõigest jõust, küll armu, küll hirmuga temast tublit meest kasvatada. Ja mulle näis, et mu kasvatatus oli mõjunud, kuni... nüüd...” Ta ohkas ja vaikis. Ma olin hämmastunud. Iga sõna, mis ta rääkis, lõi nagu haambriga mu aju. Kõlblusetu!.. Tahtejõuetu!.. Joodik!.. Selle üle oleksin naernud. Naine, kes meest armastab, saab neist pahedest ta juures üle. Aga — kõlblusetu! Truudusetu muidugi!.. Mõned naised suudavad ka seda andestada, kuid mina mitte! Kas oli see võimalik, et minu Peeter? Peletasin kohe selle mõtte eemale. Ei! Kui ta koha kaotas, ei võinud see veel tähendada, et ta mulle truudust murdnud! Mu külm rahu tuli jälle tagasi. Naeratasin. Kuigi kartusega hinges, aga naeratasin.

„Ma oleksin pidanud kõike

seada sulle küll enne teie pulmi rääkima,” kõneles ta ema edasi, „aga saa aru, ta on ju minu laps! Ja ma lootsin ikka alati, et ta ennast vaos hoiab.”

„Ära tee endale etteheiteid! Mis sa ka iganes oleksid rääkinud temast, ikkagi see poleks suutnud mind tagasi hoida te-

Ma karjatasin valjusti.

maga abiellumast. Ja, emake, Meredithid on olnud ju kõik väljapaistvad mehed: advokaadid, arstid, õpetlased? Kõik on näinud korralikkude meestena?”

„Ei näi siis Peeter korraliku mehena? Välisilma silmis on ka kõik teised Meredithid, kes abiellunud, jäänud korralikkudeks meesteks. Ja jääb ka Peeter, kui teed seda, mida tegin mina ta isa pärast. Sa pead teda armastama, teda kõikjal saatma ja talle truu olema, juh-

tugu mistahes. Pead hoidma püsti pea ja võitlema, võitlema Meredithide nime au eest. Pead õppima inimestele tema üle valctama head. Juhtub, et ta tuleb koju joohtult, hoolitse, et see saladuseks jääb, murrab ta truudust, ära näita, et sa seda tead. Oled sa valmis sellisele ohvrile, siis söida tema

nööpaugus, ja magas! Ma hüüdsin teda, ja kuna ta ei kuulnud, astusin lähemale. Hämmastunult vaatasin ta tursunud, äräjoodud näkku. Ma karjatasin valjusti. See ei olnud see mees, keda ma armastanud!

Ta magas veel mitu tundi, mille vältel ma teises toas istusin, järele mõtlesin ja oota-

ta mulle istet pakkudes. „Ta läks päevast päeva oma töös hooletumaks. Oli alati hajameelne, jõi, ja töö kannatas selle all; ta muutus korratuks. Mul oli väga kahju, panin talle nii suuri lootusi.”

„Kas võtaksite tema tagasi?”

„Ei!” vastas ta otsekoheselt. „Ei, proua Meredith, seda mitte.”

Siis rääkisin talle, mis Peetrist teadsin. Jutustasin ka Peetri halbatest pärivustest. Lõpetasin oma kõneluse sõnades:

„Minu mehel on palju uhkusetunnet. See on ainuke, millele veel midagi chitada võib. Ta on koha kaotamisest saadik, kahjust ja murest, palju muutunud; ta tahaks tagasi võita endist usaldust. Olen kindel, et ta ennast parandab, kui oleks ainult veel selleks võimalust. Palun väga teid, andke talle see võimalus!”

Vanahärra mõtles veidi ja sõnas siis:

„Noh, hea, proua Meredith, ma katsun veel korra.”

Mu süda hüppas rõomust:

„Täna teid südamest... Kuid, palun, ärge rääkige mu mehele midagi minu siinkäigus! Las' jääb ta arvamiselle, et tema vaid ta endiste heade teenete eest tagasi kutsute. See on veel viimane, mida palun.”

Ta lubas juba järgmisel päeval Peetrit kutsuda lasta, ja täis häid lootusi tulevikule läksin koju. Panin parajasti väikest Margareti voodisse, kui tuli Peeter, hüpatas trepil ikka kolm astet korraka, ja hüüdis:

„Margaret! Clyde telefonis mulle praegu!”

„No? Ja mida ta tahtis?” küsisin ma väliselt ükskõikselt.

„Ta ütles, et ta ei saavat minuta valmis, ja küsis, kas ma ei saaks tagasi tulla!”

Peeter haaras mul ümbert kinni ja tantsis minuga mööda tuba.

„Mõttele, ma saan oma vana koha jälle tagasi! Nüüd võin jälle pea püsti hoida.”

Peeter oli jälle hoolas oma

See ei olnud see mees, keda ma armastanud!

sin. Pidi siis tõesti olema kõik läbi? Kõigel lõpp? Minu unistused, minu lootused hukkunud mehe nõrga iseloomu tõttu? Ei, seda ei tohtinud olla! Ma pidin võitlema oma õnne eest.

Seal seisis ta äkki taarudes lävel ja vaatas punetavil silmil minule.

„Margaret!” hüüdis ta. „Margaret, sa oled koju tulnud?” Siis lasi mu ette põlvili maha, võttis mu ümbert kinni ja nuttis nagu laps. Ja ma andestasin talle, nagu kõik Meredithid andestavad oma meestele.

Asjata on meelde tuletada läbielamusi järgnevatel kuudel. Nii raske, nii valus oli see aeg, et mäletadagi ei taha. Kuid kolme kuu pärast olin võitnud. Meil algas uus lootustäratav tulevik. Ühel päeval viisin oma kavatsuse täide, millele juba ammu olin mõtelnud. Otsisin oma mehe endise ülemuse üles. Vanahärra tõusis lahkel näol mu tervituse peale.

„Olen proua Meredith,” tutvustasin. „Mäletate veel Peeter Meredithi?”

„Muidugi! Oli parimaid insole, kes meil üldse olnud.”

„Kas võite ütelda, mispärast vallandasite ta?”

„Jah, seda ma võin,” vastas

juure, kui mitte, siis, olgugi et ta on mu poeg, annan sulle nõu, vaata talle kui põlatule.”

„On vaid üks põhjus maailmas,” vastasin kindlalt, „mis meid lahku viia võib: truudusetus!”

Ta naeratas kurvalt.

„Siis oleks parem, kui sa enam kunagi tema juure tagasi ei sõidaks! Peeter on Meredith, ta on ilus, rikas, armastusväärne, nagu olnud kõik Meredithid, kõikjal on kergeloomulisi naisi, ja Peeter on nõrk. Tal ei ole uhkust, autunnet, õiglusmõistest!”

„Ei, ei!” hüüdsin ma. „Tal on uhkust ja autunnet! Veel täna sõidan ma tema juure.”

„Annaks jumal,” ütles vanaproua tasa, „et sa ei pettuks!”

Kahe päeva pärast jõudsin kohale. Südames kipitses mure, kuidas leian ma Peetri eest. Tahtsin teha talle üllatust ja ei teatanud talle ette enda ning lapse kohalesõidust. Panin väikse Margareti sohvale ja läksin magadistuppa. Seal lammas Peeter smokingis, lill

töös ja päevad möödusid õnnelikult. Ainult vahest arvasin nägevat mehe silmis mingit mure varju. Vahest istus ta tundideviisi pea käte vahel, ilma et sõnagi oleks rääkinud. Kui kord juhtumisi büroosse helistasin, vastas naissekretär, et Peeter on välja läinud. Ta ei teadnud, kuhu. Viimaks tuli ta koju hilinemisega, rõhutatud meeolus; näis nagu oleks temaga midagi juhtunud.

„Armastad sa mind veel, Margaret?” küsis ta hirmuvärinaga hääles. Hoi mind! Ära lahku minust!”

„Peeter.” ütlesin, „kuni sa mind armastad ja mulle truu oled, võid minule kindel olla.”

Näis nagu oleks mingisugune valujoon ümbritsenud ta suud, nagu oleks tumenenud ta pilk. Kas ei püüdnud ta varjata midagi kahtlast? Kuid sellised mõtted peletasin endast kohe eemale.

Mõni nädal pärast seda, kui käisin Peetri ülemuse juures, kutsus härra Clyde minu oma juure ja ütles:

„Teil oli õigus mida rääkisite oma mehest. Teie läbi saime tagasi tubli tööjõu. Tahtsin teid selle eest tänada.”

Järgmisel pärastlõunal külastas mind sõbranna. Ta rääkis, et enne lõunat ta väike tütreke kliinikusse operatsioonile viidud.

„Oleksin tahtnud teda pärast lõunat vaatama minna,” rääkis ta, „aga mees helistas, et ta toob mitu ärisõpra õhtueinele, ja nii ei saa ma minna. Tahtsin teid paluda, et kui väikese Margaretiga jalutama lähete, siis ka kliinikusse sisse astuksite minu last vaatama.”

Meeleldi olin nõus ta soovi täitma. Kella nelja paiku astusin tuppa, kus väike haige lamas. Viitsin temaga veidi aega ja tahtsin lahkuda. Nii kui ukse avasin, nägin eeskojas mööda minevat... Peetrit! Mu süda jäi seisma! Peeter haiglas? Oli ta viga saanud? Laps süles tõttasin talle järele ja nägin, kuidas ta ühte ruumi sisse läks. Ei tulnud pähe muud mõtet, kui et

ta on saanud haavata. Minu jõudes ukse ette, väljus ruumist halastajaõde. Pöörasin tema poole:

„Nägin härra Meredithi siia sisse minevat. Oli see tema?”

„Ta abikaasa on väga haige. Väga vähe elulootust!”

Karjatades tuikusin tagasi ja nägin Peetrit ilmuvat lävele. Ta oli kahvatu, murtud, ja vaatas paluval pilgul minule. Mul keerles peas. Mida see halastajaõde ütles? Härra Meredithi proua? Jaa, aga see olen ju mina!... Äkki oli mul kõik selge... Nii see oli: Peeter pettis mind! Nüüd oli mul ka selge, miks ta mind palunud: Margaret hoi mind!... Peetriema sõnad tulid mulle meelde... Paljude Meredithide naised on oma meeste heaks valetanud... Minu otsus oli kindel. Pöörasin halastajaõde poole:

„On seisukord tõesti nii lootusetu?” Mu hääle värises. „Peeter ei ole mulle sellest midagi ütelnud... Olen ta õde.”

Oo! See Peetri pilk! Tulvil südamesetungevast kurba tänu!... Halastajaõde vaatas minule huvitatult ja sõnas eemale astudes:

„Kui soovite härra Meredithi siis võib teie õde paariks minutiks sisse astuda.”

Peetri silmad anusid. Peetri soovil pidin ma selle võõra naise juure minema... Astusin tuppa ja jäin seisma voodi jalutsi juure. Halastajaõde oli sulenud ukse, meie olime endikeskil.

„See... on... Margaret!” sõnas Peeter kõgeledes kahvatule neiu le haigevoodil.

Ta silmad löid äkki leegitsema ja üle kitsa kahvatu näo jooksis õrn puna.

„Mul on väga kahju, proua Meredith.” Kõgeles ta nõrgal häälel. „Nii kahju, et meeledsi suren... Ma ei teadnud midagi teist, kuni... kõik hilia oli! Olge suuremehne, andestage talle!”

„Teie näete,” rääkis surija edasi, „et ta on mures oma poja pärast. Mul pole kedagi, keda ma sellepärast paluda võik-

sin. Kui Peeter tubli mees tahab olla ja selleks jääda, ei tohi ta tänasest peale teha midagi, mida pärast häbenema peab.”

Igat ohyrit tahtsin tema eest kanda, nii olin ma ju ette võtnud. Ja nüüd, kus pakkus ennast juhus, pidin ma kaheldes eemale duma? Astusin hõigle lähemale, võtsin tema kuis nõrra käe, mis tekil närviliselt siia ja sinna liikus.

„Peeter ja mina võtame teie lapse endile.”

Pool paluvalt, pool uskumatuult vaatas hõige mulle, ja Peeter suutis vaevu pisaraid tagasi hoida. Panin rahustavalt käe ta õlale.

Neiu naeratas läbi pisarate: „Jah, teie armastate teda! Mina ei olnud tugev küllalt... Olge teie seda!”

Uks avanes ja halastajaõde andis mulle märku, et lahkuksin. Enne kui toast väljusin, kummardusin haige üle ja suudlesin teda otsaesisele. See polnud mulle kerge, kuid ma tundsin rõõmu, et Peeter seda nägi.

„Ma olen õnnelikum kui mul oleks õigus seda olla!” kõgeles haige. „Jumal õnnistagu teid!”

Minu mees väljus koos minuga toast.

„Margaret!” sõnas ta õrnalt. „Sa oled ingel! Kuidas pean sulle su headust tasuma?”

„Mine tagasi ja jää tema juure, kuni ta enam sind ei vaja. Siis tule koju minu ja — oma laste juure. Meie ootame.”

Neiu suri veel selsamal õöl.

Kui minu mees koju tuli, näis ta aastaid vanemana. Hoo pis teine inimene astus mulle vastu. Meie istusime tunnivik-kuses kõneluses, ja nagu valgemaks muutus päev, kui ta oma loo jutustamisega lõpul oli.

Sellest hommikust saadik ei ole meie seda lugu enam kunagi meelde tuletanud.

Nüüd olen ma õnnelikum kui kunagi enne. Väikest Peetrit, tema — meie poega armastan kui oma liha ja verd. Ja tema näo järele ei või sugugi öelda, et ma tema eema pole.

ED. VISNAPUU

Miina Hermann 70-aastane.

„Noor olla — on kevadet rinna sees kanda!” Need Gustav Suitsu sõnad, mida meie nii sagedasti oleme laulnud ja kuulnud hõisatavat M. Hermanni loodud helidega, hakkavad eriti selgesti kõlama kõrvus lugupeetud juubilaril auväärse tähtpäeva puhul. Kui ainult mõtleme, et 9. veebruaril saab 70 aastat vanaks Miina Hermann, keda alatasa näeme endi keskel liikumas ja tegutsemas värske hingega ning elurõõmust säravate silmadega, siis peame küll mõtlema, kuidas vaim annab inimesele noorust kestvateks aegadeks.

Veel läinud suvel oli hulgalisel laulurahval õnn viibida koos kauneid silmapilke meie populaarse ning väga armastatud heliloojaga. Kümnenda üldlaulupeo puhul rahvas suurima lugupidamisega ootas oma vanemat vaimutegelest, kes juba üle viiekümne aasta on külvanud nooruslikku vaimustust ja istutanud õilsaid tundeid meie hingedesse. Mäletame hästi, kuidas kanti kätel teda, kes on alati leidnud kandmiseks aset südames. Siis kõiki tõmbas kaasa tung avaldada tänutundeid ühele eesti naisele, kes tõsis meie vaimuclu juhtivale teele esimeste kõrgemate haritlaste ridades enda alal ja on püsinud nooruslikuna kuni viimaste aegadeeni.

Miina Hermann sündis 9. veebruaril 1864. a. Kõrvküla kooliõpetaja tütreana. Esimest kunstijanu ta kustutas oma isa ja K. A. Hermanni juhatusel; hiljem astus Peterburgi konservatooriumi, mille lõpetas 1890. aastal. Sellest ajast peale on ta töötanud väljapaistva eduga kontsertandina, koorijuhina, pedagoogina ning heliloojana. Oma tegevuse esimestel aastatel M. Hermann esines orelikunstnikuna nii kodu- kui välismaal. Tartusse ta jäi peatuma 1894. a., kus asutas oma laulukoori, millega andis rohkesti kontserte (ka Peterbur-

Miina Hermann prof. J. Aaviku perekonnas külalisena.

gis). Siis ta asus 1903. a. Kroonlinna ja töötas seal 12 aastat organistina ning muusikaõpetajana. Sõja ajal M. Hermann pöördus tagasi Tartusse, milline paik on jäänud temale asukohaks tänaseni.

Praegusel ajal Miina Hermann ei seisa otsekoheses avaliku elu rakenduses, aga oma südamega käib ta kaasa meie kõikidel teedel. Ja kui juhtuvad ette suured ning ülevad silmapilgud, siis astub auväärt tegelane veelgi rahva ette ning võtab enda kätte juhtivad ohjad — nagu varem kontsertidel ja laulupidudel-päevadel.

Miina Hermanni tuntakse tema loomingu kaudu nii laialdaselt, et siin mingi tutvustav loetelu muutub ülearuseks. Meie põlved maast-madalast on kasvanud üles tema lauluhelide saatel ja tunnevad suurel määral küll kõiki ringkäigus seisvaid teoseid. Ei leidu ainsat koori ega ainsat lauljatki, kelle tagavarades puuduks rida M. Hermanni loomingu tooteid.

Tahaksime käesoleval suurel peopäeval seista eriti lähedal mõtete kaudu juubilaril, kes selleks on rajanud otsese ühendava tee ning sõlminud kestvad sidemed rahvaga. Sooviksime vaimus ikka kuulda seda kevade kohinat, mis hoiab südame noorena alatiseks, nagu ta püsis juubilaril juures tänaselgi 70-dal aupäeval.

Ainult 50 senti

kuus ja Teil on iga kahe nädala tagant värske „Romaan”. Praegu on kohane tellida „Romaan” 1. jaanuarist. Ilmunud numbrid saadetakse järele. Tellimisi võtavad vastu postiasutused. Tellides maksab „Romaan” 50 senti kuus.

Toimetus ja talitus Tallinnas, Rataskaevu 9.
Telefon: 460-48.

Segadus suurkaubamajas.

K. Münzer.

Ainult see pöörane kuumus oli süüdi kõiges selles — tõepoolest — see põrgulik lõõm, mille tekitas kaubamaja keskküte.

Kui lõunapaiku astusin jäiselt tänavalt kaubamajja, et osta vaid vedrunõela, mis pidi asendama äratulnud püksinõopi, siis mulle paiskus vastu juba uksele see lõõm nii väljakannatamatult, et jätsin uksehoidja juurde oma vana kübaralotu ja kulunud mantli. Ja sellest algaski kogu see segadus, mis andis kõneainet veel nii kauaks.

Uhkeldades oma viimase rõivastusega — viisitkuub, hall vest ja triibulised püksid — samusin laial trepil esimesele korrale, kus minu oletuste kohaselt pidi olema vedrunõelade ladu, kuid seal olin sunnitud peatuma juba mõne sammu järele, kuna võimatu oli pääseda edasi seal kihavas rahvamurrus. Samal hetkel ilmub mu ette keegi vanahärra, pikk habe tudiseb lõua otsas, ja räägib hädiselt silmi jõllitades:

„Palun, öelge ruttu, kus on härrade garderob?”

Üllatunult pörkan tagasi, kuid olles just nagu mingi hüpnootsi all tunnen sundust vastata küsimusele, mis õieti ei puutu minusse. Juhtumisi mu silm peatus mingil eesriidel ja selle kõrval seinal asetseval valgel sildikesel, näitan käega sinnapoole, ja juba tormab hädasolev rauk näidatud suunas.

Tahan just küsida iseendalt: mis sel inimesel arus, et just minult —

Seal kuulen kõrva juures rasyunud hääleorganit ja mu ette paiskub tüse daam pöörlevail silmil:

„Palun, mu härra, kus võiksin näha teie poolt insereeritud õlisardiine?”

Automaatselt tuleb minust hääle ja vastab: „Kolmandal korral, vasak käik!” Daami õhatud „Täna” jääb hõljuma õhku ühes kannikese-lõhnaga. Hakkan lõpetama varem endale seatud küsimust: „...just minult tuleb seda küsima,” seal kõnetab mind veetlev nooruke naisolevus — nii umbes kakskümmend kaks vana, temperamentne (mu hindamisvõime sellel alal on kuulus!) — ja ta hääleke heliseb kelluke-sena: „Ah, palun, öelge, kus on värskendusruum?”

Ja mina vastan: „Neljandal korral, armuline proua, keskosas.” Ja sealjuures tean ometi ülihästi, et see hoopis esimesel korral asetseb. Pagan võtku! Tahan talle jooksta järele... kuid selline rahvamurd! Korruga kuulen heledat kisa ja näen tolle eesriide tagant lendavat välja vanameest, kelle juhataasin sinna, ja tema järel tüsedat naisisikut ilmselt ähvardava ole-

misega... Eesriide tagant kostab karjatusi ja hüüdeid, nagu: „Siga! Lojus niisugune! Häbematu vanamees!” Ja valge põllega naisisik kiljub: „Politsei! politsei!”

Vanamees näitab minu poole, kuid õnneks keegi ei pane tähele seda. Oh õnne! Inimesed sagivad mu ümber nii tihedalt, et ei saa kohalt nihkudagi... ja sealjuures seisn ometi nagu tulistel sütel. Oh aeg! Juba jälle keegi, seekord üks noorhärä, elegantne, iseteadev, sarnane tüüp, mis Olgale meeldib... Noh, sellest ei maksa kõnelda! Noorhärä küsib: „Reisikohvid?” Ei mingit „Palun!,” ei naeratust, vaid lihtsalt ja häbematuult „Reisikohvid?” Mis? Nüüd jaanuaris tahab ta reisikohvreid?! Ta mõtleb vist küll Rivierale, Sitsiiliale, Kanaari saartele! Ja vastan üleolevalt: „Neljandal korral!” ehk küll nägin kohvrite osakonda all keldris.

Seal tunnen oma käsivarrel kramplikku pigistust. Tüse, kasimatu mees kähistab mulle näkku:

„Mu naine! kus on mu naine?! Praegu just kõneles ta teiega, kuhu juhataste ta? Tal on kohtamine siin, ah-haa! nüüd ma ta taban!! Kuhu ta läks? Kuhu?!”

Ah, too noor temperamentne naine! Ja ma lausun lepitavalt: „Ta palus end juhataada mänguasjade osakonda. Teisel korral.”

„Mänguasjade osakonda!” kähises petetud abielumees, ja hirmsad aimdused nähtavasti kuhjusid ta hingesse.

Tõukan ta lifti, seal kuulen sosinat, mille päritolu otsides leiän selle tulevat kassast:

„Ah, teie vist olete meie uus härra? Rõõmustan tutvuda. Minu nimi on Meta Puppeke.”

Ja kassapreili, kes hetkeks näib olevat tegevusetu, naeratab üle oma lainetava rinna. Nüüd vast hakkab taipama: mind peetakse siin üldiselt mingiks osakonna-juhatajaks, korrapiidajaks või tont teab milleks, igatahes mingiks kaubamaja teenistuses olevaks isikuks — viisitkuues ja paljaspäi nagu olen. Teen siis ka nõuete kohase kummarduse ja naeratan: „Väga rõõmustav. Müller on mu nimi.”

„So?” hüüatab lainetava rinnaga kassadaam, „arvasin, et olete härra Schmidt.”

„Noh,” vastan külmavereliselt, „see on ju peaaegu sama.”

Selle nähtavasti toreda (võib olla on see kahemõtteline!) nalja üle kassadaam naerab, nagu tahaks minna lõhki, kuid õnneks ei jõua ta nii kaugele, sest korruga ilmuvad kassa ette kolm üksteisega võidu jooksvat daami. Üks püüab tõugata kõrvale teist, kuna kolmas hüütab appi mind. Vastan: „See pole minu

amet," pöördun uhkelt ära ja süvenen vastaspool oleva kasukalao müüjanna hõõguvasse pilku. Seal ostab keegi, vist küll mingi hertsoginna, üht soobelkasukat ja väike blondiin koketeerib minuga nii, et unustab vastata kõrgusele. Tahan siis ka ajada rinna ette, seal —

Üks magus, noor prouakene, kaheaastane lapsuke käekõrval, sosistab mulle paluvalt kõrva:

„Ah, palun, oh... mu väikene... Kuhu võiksin viia ta... — palun, ruttu —”

Täiesti segasena, uimastatuna inimestest, pilkudest, küsimustest, naeratustest, ütlen: „Sinna — palun!” ja näitan ühe leti taha, millel valged bluusid. Suure kiirusega tirib ema oma väikese sinna.

Siis algab küsimuste kuhjumine, kümme, kolmkümmend, viiskümmend küsimust ajavad üksteist taga. Saadan pimesi selle ostuhullu inimestemassi ülesse ja alla — laiali kaubamaja kõigile viiele korrale. Kes kingi tahab, satub heeringate osakonda, kes klaverit otsib, satub meestpesu juurde, seebiostjad saadan vaipadelattu ja raamatukoid spordiasjade osakonda. Juustu otsitakse korsettide laost ja jäätistanumat värskendusruumis, mänguasju autode juures ja mööbleid optika osakonnas. Kuulan kohkunult, kuis kõigil kordadel hakkab paisuma kisa.

Jälle asub mu ette üks koletis, ähvardades, kiunudes: „Härra! kas teie ei saa korda majja! Täpselt kaks tundi seisan aluskuubede osakonnas leti ees... Kõigegea teevad teie daamid seal tegemist, ainult minuga mitte... Esinen kaebusega. Tulge ometi ja looge kord.”

Ei mina enam paigalt liigu. Pean ma seda korralgedust, seda tohuvabohut veel suurendama? Oma valeosa mängimise paljastama? Jätan tähelepanemata kõhuka daami kisa, ja ta hulub: „Nüüd lähen ja kaeban teie peale!” Ja peaaegu lõhkedes vihast tormab ta liftiukse sisse. Et aga lift parajasti üleval, siis lendab ta tühja sahti... all on kuulda tume müts... küll ta vist lõhkeski!

Mu ette ilmub blond müüjanna. Oo... hertsoginna on ostnud kasuka ühe tuhande neljasaja krooni eest, sularahas; oh seda imelikku maailma! Ja nüüd ei oska keegi osakonna daamidest lugeda aadressi, mille hertsoginna kritseldas paberitükikesele. Ja kasukas peab talle viivitamata saadetama koju.

„Palun, härra Müller.” — Ahaa! mind tuntakse juba kaubamaja sellel korral! „Härra

„Kas raamatupidaja ütles teile juba, mis teil teha on?” küsis äri peremees raamatupidaja abilt.

„Jah, pean ta üles äratama, kui teie tulete.”

*

„Kas olete mõnikord teinud ka valediagnoosi, hr. doktor?”

„Jah, üksainus kord. Ütlesin ühele haigele, et temal on seedimisriike, ja sain alles hiljem teada, et ta on küllalt rikas pimesoolika lõikuseks.”

Müller,” heliseb magusa blondiini hääl, „lugege ometi välja see aadress. Teie suudate ju teha kõik.”

Naeratan kramplikult. Hertsoginna nimi on lihtsalt proua Habmeier ja ta elab Ranke tänaval.

„Ilusaim siin majas,” ütlen kõrvuni punastavale blondiinile, „lubage mulle üks pliiats. Kirjutan aadressi selgelt.” Ja kuna tean hästi, et mu Olga nii hädasti vajab üht sooja riietumiseset ja kuna ühtlasi tean, et selline noobel kink mind mõneks ajaks jälle tema suurimaks lemmikuks teeks, siis kirjutatan selgelt aadressi: Preili Olga Kukur, Motzi tänav 100/b.

„Poole tunni pärast on see tal käes!” naeratab õhkuv blondiin ja eemaldub kergel sammul, kuna samal ajal minu kõrval tekkis suurem kisa. Üks daamidest daamibluuside osakonnas oli astunud millessegi, mida õigupärast ei oleks sugugi tohtinud leiduda seal. Nägin veel, kuis võluv ema oma kaheaastase pahan-dusetekitajaga vilkalt kadus ümber nurga.

Kohutavaks paisus lärm kõigil majakordadel. Aimasin: need olid need, keda mina olin ässitanud valekohtadesse, kes heeringaid otsisid mööblite osakonnast, elektripirne daamidepesu laost ja kingi klaasnõude juurest. Igal silmapilgul võidi mind paljastada — seal korraga tahtis saatus, et mind ümbritsev rahvamass jagunes, nägin vaba väljapääsu, kasutasin seda, sattusin tõstetooli, boi tervitas viisakalt ja vihisedes laskusime alla. Jõudes alla, avas kena boi ukse ja sõnas: „Ja, selline esimene päev pole kerge. Seal palun.”

Ja ta juhtis mu ukse juurde, millel seisis „Osakonna-juhatajate riietehoid”.

Sees sirutas end parajasti üks teine boi, kes enda aga kohe pinguli tõmmas. Vaatasin ringi, täiesti hämmastunult, kuni pilk peatus ühel kasukal — millisel kasukal! Jumal! Siseküljel võis näha siidpehmet karva, mis oli mingilt haruldaselt loomalt, kes jätma pidi oma elu selleks, et ta nahk mind soojendaks, jah, ma ütlen: mind...

Sest see suurepärane boi taipas mu pilgu suunda, rebis kärmelt kasuka haagilt ja... ma ajasin selle omale selga, nagu oleks see mu loomulik nahk. Mulle suruti veel ühte kätte inglise kübar ja teise — kepp kullast käepidemega...

Väljusin ruumist nagu unes... kübarat ei julgenud panna pähe — korraga ei passi ta mulle!...

Seal oli välisuks. Mööduisin uksehoidjast ja nägin rippumas oma vana kübarat ja narmendunud mantlit. — Nad ei tunnud ära mind... Keegi ei peatanud mind... Olin väljas. Ei tunnud enam midagi külmast. Kasukas! Oh! Pannin pähe kübara...

Tont võtaks! Kübar passis suurepäraselt!..

LIISK ON LANGENUD!

3.

Arno Alexander'i romaan.

Senine sisu:

Kaks sõpra Taavet Rebane ja Jaan Palu satuvad Peipsi järve lähedal oma autoga lumetormi ja jätavad auto maha ning püüavad jalgsi tuisust läbi tungida, et leida mõnd eluhoonet. Nad leiavadki ühe suure elamu, mille peremees neid õige vastumeelselt vastu võtab. Selles elamus on kummaline seltskond koos ja mängib kaarte.

Teiste hulgas on seal ka keegi Meissneri nimeline härra. Mõlemad sõbrad, kes töötavad luureametis, arvavad Meissneris nimejärele tundvat ära ühe oma ülemuse.

Mängitakse suurtele summadele kaarte ja Rebane märkab, et Meissner on valemängija.

Siis ilmub kummalisse majja veel üks külaline. See on noor neiu Leena Kangru — ühe pealinna ajalehe esindaja.

Sel ajal, kui Rebane mängib kaarte, uurib Palu omal käel maja ja leiab ühest toast läbilõigatud kõrgiga laiba. Kui ta hiljem ühes teisega tagasi tuleb, on laip kadunud. Majahärra parun Stackbergi tütar aga jutustab hirmunult, et üks valge mees tahtnud teda tappa. Kirjelduse järele tunneb Palu selles valges mehes ära laiba, mille ta oli leidnud ühest toast ja mis hiljem salapärasel kombel jälle kadunud.

Koosolejate hulka ilmub äkki — ei tea kust — kriminaalkomissar Raudsepp, kes hakkab laibalugu uurima. Otsitakse suures majas küll hooliga, kuid ei leita midagi. Hiljem lähevad Leena Kangru ja Rebane veel kord pimedatesse ja õudsetesse tubadesse ja leiavad ühest toast lahtimurtud rahakapi, mis kõigi tunnusmärkide järele rahast tühjaks tehtud.

Komissar ei hakkagi kapi lugu uurima. Ta ei pea seda kuigi tähtsaks.

Rebane ja Palu, kes tulnud Peipsi lähedale püüdma üht naissalakuulajat, esinevad siin ajakirjanikkudena. Palul õnnestub telefoniga luua ühendust oma ülemuse dr. Elbingiga.

Nüüd lugege edasi.

„Pidage!“ käratas komissar. „Teie ei tohi lobiseda selle väga tähtsa tunnistajaga. Enne kuulan mina ta üle.“ Ja juba seisiski see hästitoidetud mees Rebase kõrval ja tõmbas neiu tema juurest ära. Ta viis ikka veel nutva Marie ühele toolile istuma. Neiu vaatas hirmunud pilguga komissarile otsa. Ta silmad olid suurest hirmust pärani ja sarnanesid tagaetava looma omadega.

Suuri vaevu suutis Rebane oma pahameele alla suruda. Vihaselt vahtis ta kriminalisti, kes oma turbanisarnase peasidemega ja punase näoga selle all pakkus küllaltki koomilist pilti. Rebase pilk langes juhuslikult kriminalisti rinnale, kus ilutses Anna ordeni lindike. Tähendab — komissar oli tsariaegse vene aumärgi kavaler. Rebane polnud seni veel kohunud ühegi eestlasega, kes veneaegse aumärgi lüüdi oleks erariietel kannud.

„Ma algan nüüd ülekuulamist,“ ütles komissar tähtsalt ja tõmbas taskust märkmiku välja. Tema ja Marie Stackberg moodustasid nüüd selle keskuse, mille ümber tunglesid kõik teised. Kõik tahtsid kuulda võimalikult iga sõna, mis komissar ja neiu kõnelesid.

„Kus nägite teie hirmsat inimest?“ oli Raudsepa esimene küsimus. Mari osutas abitu käeliigutusega ukse poole, kust ta oli sisse jooksnud.

„Seal...“ sosistas ta. „Seal...“

„Mida tähendab seal?“ hüüdis komissar ägedalt. „Seletage täpsemalt, kas koridoris või toas, ja missuguses toas või koridoris?“

„Trepil,“ ütles neiu vaevalt kuuldavalt.

„Aha!“ hüüdis komissar võidurõõmsalt. „Seda ma ootasingi. Nüüd on mulle nii mõnigi asi selge. Noh! Edasi siis! Kuidas nägi ta välja? Kirjeldage teda võimalikult täpselt.“

Kõik ootasid nüüd põnevalt vastust. Kuid Marie Stackberg ohkas vaid paar korda ja vaikis.

„Noh,“ kiirustas komissar neitut. „Vastake ometi! Kuidas nägi ta välja?“

„Valge,“ sosistas Marie Stackberg, „päris valge...“

„Mis rumal vastus see on!“ hüüdis komissar. „Seletage täpsemalt, täpsemalt. Kuidas-nii, valge? Iim?“

„Täiesti valge,“ oli jällegi vastus.

„Ade tige, härra komissar,“ segas nd nüüd Leena Kangru komissari ülekuulamisjutusse. „See ei puutu ju minusse, kuid mina arvan, oleks vist küll otstarbekohasem seda valget meest vähekese otsida kui siin asjatuid sõnu...“

Komissari nägu läks nüüd punaseks kui keedetud vähk. Ta pöördus Leena poole ja vahtis teda sõõvalt oma kurjade silmadega.

„Mis?“ karjus ta. „Teie julgete end segada minu tegevusse? Mina tean ise väga hästi, mida ma teen, ja teie, mu preili... Noh, meie räägime sellest veel kord... Mulle tundub see aga väga kahtlasena, et teie püüate mind korraldada sellelt teelt kõrvale juhtida, mille kaudu ma süüdlase kindlasti taban.“ Siis pöördus ta jälle ruttu Marie Stackbergi poole: „Nii... s, see mees oli valge? Mida see tähendab? Kas tal oli ümber valge voodilina või...“

Vaheajal oli Marie Stackberg end vähe kogunud ja rahunenud. Kõikide üllatuseks andis ta nüüd valge mehe täpse kirjelduse.

„Ta oli aluspesus,“ ütles ta mõtlikult. „Kingital igatahes jalas ei olnud... ei, kindlasti mitte... ainult sokid. Jah, ja kui ta minust

kinni haaras, tundsin ma, et tal oli targeldatud rinnaesisega särk seljas..."

"See on ju võimata!" hüüdis nüüd Palu.

Rebane vaatas oma sõbrale küsivalt näkku. Ka tema märkas kohe, et Marie Stackbergi poolt kirjeldatud valge mees sarnanes täpselt laibaga, mille Palu oli leidnud.

"Mida tahate sellega öelda?" küsis komisсар nüüd Palult käskivalt. "Kui teie teate midagi rohkem selle valge mehe kohta, siis olete kohustatud sellest kohe minule teatama."

"Lubage enne, et ma esitan preili Stackbergile ühe küsimuse," palus Palu viisakalt.

Raudsepp viivitas vastusega.

"No olgu, minugi poolest," nõustus ta siis vastumeelselt.

"Preili Stackberg," algas Palu, "kas teie ei märganud selle valge mehe kaelal midagi isäralikku?"

Neiu karjatas hirmunult.

"Ärge kõnelege sellest," palus ta. "Jah, ma nägin seda selgesti — see oli suur haav... mis lõigatud terava noaga... See oli kole haav..."

Palu kahvatas.

"Seda meest nägin ka mina, härra komisсар," ütles ta. "Ta oli täiesti niisugune, nagu preili Stackberg teda kirjeldas, ja ta haav oli tõesti suur noahaav..."

"Kus teie teda nägite?" küsis komisсар rõõmsalt. Tema oli ainuke, kes end sellest õudsest mehest põrmugi kohutada ei lasknud.

"Kas ta teid ka tappa tahtis?"

"Ei," vastas Palu vaevaliselt. "Ei, ta ei tahtnud mind tappa. Ta poleks seda saanudki... Ma nägin teda selle toa kõrval olevas ruumis, kus teil lamp käest kisti, hr. komisсар..."

"Üks silmapilk," katkestas teda komisсар. "Teie vist ütlesite, et see mees polekski teid tappa saanud?"

"Jah," vastas Palu aeglaselt. "See mees poleks seda tõesti saanud teha, sest ta lamas lähilõigatud kõriga põrandal."

Koegi karjatas seda kuuldes. Kõikide näod avaldasid suurt hirmu.

"See ei või nii olla," vaidles komisсар kindlasti vastu. "Mees võis olla küll raskesti haavatud, kuid mitte surnud. Muidu poleks ta ju saanud preili Stackbergile kallale tungida. See peaks teile vist selge olema?"

"See on mulle täiesti selge," kaitses Palu end. "Kuid ma võin teile siiski öelda: see mees oli surnud, vähemalt tund aega tagasi oli ta surnud."

Marie Stackberg hakkas jälle nutma.

"Siis oli see tapetu vaim, keda teie nägite," arvas keegi.

"Lora!" hõikas komisсар vahele. "Vaime ei ole. Nii siis, härra Palu, ma küsin teilt veel kord ja väga tõsiselt..."

"Kas poleks parem, kui meie vaataksime, kas see Palu nähtud surnu on seal veel alles,"

segas Leena Kangru jällegi meeste jutu vahele. "Mina arvan, et kui Palul on õigus, siis peaks laip veel samas kohas lebama, kus Palu seda nägi."

"Teie tahate mind jällegi õigelt teelt kõrvale juhtida," hädaldas komisсар mürgise häälega.

"Mul on see asi juba ammu otsast otsani selge, mu armas preili. Ja nüüd tahan ma teile tõendada, et mul on õigus. Sellepärast võtan nüüd teie väärtuslikku nõu kuulda ja — läheme seda surnut vaatama, kes vahel jälle elu ärkab ja inimestele kallale tungib. Kes soovib tulla kaasa — see tulgu."

Peaaegu kõik tahtsid minna kaasa, kuid Rebane korraldas nii, et paar tugevat meest jäi Marie Stackbergi juure.

Mindi vaikides treppidest üles ja alla ja läbistati tühje tube, kuni jõuti sinna ruumi, kus komisсарil lamp käest ära võeti. Nüüd oli see ruum võrdlemisi valge, sest mitmel mehel olid tugevad taskulambid kaasas.

"Kas sa oled täiesti kindel, et nägid tõesti laipa?" küsis Rebane oma sõbralt kahtlevalt.

"Muidugi, täiesti kindel," vastas Palu. "Seda näed sa ise kohe..."

Komisсар lükkas nüüd selle toa ukse lahti, mille taga pidi olema laip. Komisсар ise astus esimesena tuppa ja temale järgnesid Leena Kangru ja Rebane. Süüdati valgus.

"Veenduge nüüd ise, palun!" hüüdis komisсар võidurõõmsalt.

Palu jäi lävele soolasambana seisma: Tuba oli täiesti tühi ning vaibal polnud näha ainustki vereplekki.

7.

Kõikide pilkudest võis lugeda, et Palu peeti valelikuks. Rebane oli ehk ainuke, kes teisiti mõtles.

"Mida ma ütlesin, preili Kangru?" küsis komisсар pilkavalt. "Kas nüüd usute, et pole õige ega hea asjatundjaid nende töö juures segada?"

Leena Kangru jäi täiesti rahulikuks. Komisсari pilge ei näinud teda sugugi vihastavat. Ta vaatas kriminalistile naeratades näkku ja kehitas kergelt õlgu.

"Seekord oli teil õigus," nõustus ta. "Missugusele salapärasele asjaolule teie sellele eest tänu võlgnete, see on mulle sama vähe selge kui teile endalegi. Mis teie sealt leidsite, härra Palu?"

Palu oli kiirelt kummardunud põrandale ja sealt midagi üles võtnud.

"See on vaid üks kraenööp," ütles Palu hooltult. "Kuigi harilikult muusikatubadest kraenööpe ei leita, ei taha ma sellele leiule anda siiski mingit tähtsust, et mitte härra komisсari head tuju rikkuda."

"Mida need märkused peavad tähendama?" hüüdis komisсар vihaseks. "Ma käsen, et teie

kohe ütleksite, missugune tähtsus sellel leiul on — teie arvates peaks olema.”

Palu naeratas.

„Ma ei tõsta üles küsimust, kas teil on siin üldse õigust mind või kedagi teist käsida, vaid suhtun teie kásusse nii, nagu oleksite teie minult kui haritud inimeselt nõu ja selgitust palunud. Sellel kraenööbil on niipalju tähtsust, et ta poole tunni eest laiba juures põrandal asetseb. Tean seda juhuslikult õige kindlasti; sest laiba kõrvale põlvitades sattus mu põlv just selle nööbi otsa...”

„Hm... hm... urises komissar pahaselt. „Ma taipan seda. Teie püüate oma eelmist valet nüüd meeletlikult õigustada.”

Rebane vaatas Palule murelikult näkku. Ta teadis, et tema sõbraga ei tohi naljajada. Ta polnud sugugi selline mees, kes end ühe komissari poolt pikema jututa oleks lasknud haavata. Ometi ei arenenud see terav sõnavahetus mõlema mehe vaheliseks kokkupõrkeks ja seda tänu ootamatule sündmusele, sest — äkki kustus valgus.

Paar sekundit valitses vaikus. Siis kostis Raudsepa kare hääl:

„Kes elektri ära keeras?”

Keegi polnud seda teinud. Raudsepp kobas pimeduses käega seina mööda, kuni leidis elektrisalteri. Ta keeras seda mitu korda, kuid ruum jäi endiselt pimedaks.

„Selline häbematus! Selline häbematus!” kirus komissar.

„Võib-olla ehk põlesid kaitsekorgid läbi?” julges Leena Kangru arvata.

„Kui teie praegusel silmapilgul poleks siin minu juures, usuksin ma, et teie olite see, kes korgid välja keeras,” sajatas komissar.

„Teil on kena komme, kõiki alati haavata,” algas Palu ähvardavalt.

„Vaikige!” katkestas komissar teda. „Siin on praegu kaalul elu või surma küsimus! Kas mõistate?”

Taskulambid olid jälle põlema süüdatud. Suured, õudsed varjud liikusid seintel siia-sinna. Isegi muidu õige külmaverelisel Rebasel oli tunne, nagu luuraks kusagil tapetud valge mehe vaim.

„Läheme ja vaatame järele, mis juhtus kordidega,” korraldas Raudsepp ja läks ise julgelt ees. Teised järgnesid temale.

Segadusterohe Viin.

See pilt kujutab selgesti olukorda, mis valitseb praegu Viinis. Ülikooli läheduses on üliõpilaste ja ametivõimude vaated mõnes asjas läinud laihu ja kohe on riid lahti. Selline „seletamine” on Viinis praegu väga moes.

Kaks minutit möödus. Muusikatuba oli nii vaikne. Nüüd, mil siin enam ei räägitud, kuuldus siia selgesti tormimühinat. Torm näis olevat nüüd veel tugevam kui varemalt. Tuul surus suure jõuga vastu aknaruute ja ähvardas neid sisse muljuda.

Rebane lähenes vaikselt selle ruumi teisele uksele. Ta oli teistest maha jäänud, sest talle oli tulnud mõte, et võib-olla peitub selle õudse saladuse lahendus just selle ukse taga.

Kuigi ta silmad olid juba pimedusega harjunud, ei näinud ta siiski midagi. Ruum oli nii pime, et ta ei näinud oma kätt isegi siis mitte, kui tõstis selle silmade ette. Rebasel oli küll Raudsepa taskulamp kaasas, kuid ta ei süüdanud seda, kartes, et valgus hirmutab selle mehe põgenema, kes ehk oli selles teises toas. oli seal kas elusana või surnuna.

Mõlemad käed ette sirutatud, et mitte põrgata mõne eseme vastu, liikus Rebane edasi. Ta püüdis isegi oma hinge kinni hoida, et selvi silmil vältida iga väiksematki müra. Sel hetkel, mil tema üks käsi pimeduses sattus mingi külma sileda eseme vastu, pidi ta peaaegu karjatama. Järgmisel hetkel teadis ta juba, et see oli inimese käsi, mida ta kramplikult kinni hoidis. Kuigi tema, muidu nii julge ja osav Rebane, oli nüüd peaaegu minestuses, hoidis ta siiski võõra käest tugevasti kinni ja otsis

teise käega taskust revolvrilt. Kuid revolver juhtus olema just selles taskus, kuhu ta oma vaba käega juure ei pääsenud. Möödus mitu sekundit ja miski ei muutunud. Rebane hoidis ikka veel võõra külmast käest kogu jõuga kinni, ja see teine, kellele see käsi kuulus, ei liigutanudki ennast.

Siis kuulis ta kummalist sisinat, mis tundus kui mao sisin. „Laske... mind... lahti...” sosistas ähvardav hää.

Kuigi Rebane hetkekski polnud kahelnud, et tal oli tegemist elava inimesega, mis koosnes lihast ja luust, ja — mitte väimuga, rahustasid teda tundmatu sõnad väga. Nüüd teadis ta kindlasti, et tal oli tegemist ühe vaenlasega ja ei kellegi ega millegi muuga. Vaenlastega oskas ta aga alati hakkama saada.

Nii ruttu kui ta sai, vahetas ta nüüd kätt, et vaenlase käest vasaku käega kinni haarata ja paremaga revolvrilt taskust kätte saada. Kuid vastane näis just seda momenti oodanud olevat.

Uskumata kiirelt tõmbas võõras oma käe Rebane käest lahti, ja kohe oli Rebane jälle üks pimedas ruumis. Ta ei teadnud aimatagi, kus teda vaenlane nüüd võis varitseda.

Hetk hiljem oli Rebane süüdanud oma taskulambi ning valgustas sellega. See polnud küll kuigi suur valgus, kuid täiesti pimedas ruumis mõjus ta helgiheitjana. Ja selle helgiheitja valguse laigus seisis ei keegi muu kui — Leena Kangru. Neiu näol peegeldus kirjeldamata hirm.

Mitu sekundit möödus, enne kui Rebane suutis saada jagu oma hämmastusest. Leena Kangru? See oli ju nii lihtsalt seletatav. Neiu olid vist samad kavatsused nagu temalgi. Sellepärast oligi ta teistest siia jäänud ja siis olid nad pilkases pimeduses teineteist vastamisi valgeks mõrvariks pidanud.

Rebane naeris kergendatult ning juhtis nüüd oma taskulambi valgusejoa enese näole, et Leena näeks; kes tema ees seisis.

Kuid mis see oli? Rebane võpatas. Kas polnud see nuuksumine?... Ja ruttu valgustas ta nüüd Leena Kangru nägu uuesti.

Tõesti! Neiu vahtis teda ikka veel pärani silmil ning nüüd kuulis Rebane uuesti seda kummalist hääletsust nagu oleks laps nuuksunud.

„Palun, palun,” hüüdis neiu hirmunud häälega. „Ärge tehke mulle halba Ma ei reeda teid... Ma ei kõnele sellest kellelegi... mitte kellelegi. Palun, jätke mind ellu...”

Rebane oli peast nagu segane ja ei teadnud, mida teha. Ta haaras mehaaniliselt vasaku käega ühe lähedal oleva tooli, asetas selle enese juure ja laskus siis raske ohkega seltele.

8.

Ei, see käis juba üle Rebane mõistuse! Noor neiu, kes alles hiljuti oli nii energiline ja teguvõimeline, nuttis nüüd, värises kõigest kehas ja rääkis segaseid sõnu! Kui tema ees oleks olnud Maric Stackberg, siis oleks ta sellest kõigest veel aru saanud.

„Kuid...” kogeles Rebane viimaks. „Kuid see olen ju mina — Rebane! Miks teie kardate?” Ja jälle valgustas ta laternaga neiu nägu.

„Teie... ei tee siis mulle midagi?” Kuuldus pimedusest paluvalt. „Kas kindlasti mitte?”

„Aga, armas laps...” algas Rebane ja tõusis püsti. Ta lambi valgusejuga rappus rahutult siia-sinna, kui ta neiu poole astus. Leena Kangru seisis ikka veel keset tuba ja vahtis talle näkku. Sel hetkel, mil aga Rebane oma käe sirutas neiu poole, karjatas see läbilõikavalt ja taganes tõrjuvalt.

Nüüd oli see Rebasele juba liig. Ta haaras pahaselt neiu randmest kinni ja hoidis neiu jõuga paigal. Leena Kangru püüdis end kaitsta, kuid veendus kohe sellise katse lootusetuses ja alistus. Abitult toetus ta mehe vastu ja oleks kindlasti põrandale langenud, kui Rebane teda poleks kinni hoidnud. Neiu värises tervest kehasta.

„Aga, armas laps,” ütles Rebane jälle ja silitas neiu pehmeid juukseid. „Ma pole ju ometi mõni koletis... Kelleks teie mind õieti peate? Kas näin ma siis tõesti nii hirmsana?”

„Ei, ei,” vastas neiu ja nuuksus jälle. „Teie ei näi sugugi koledana. Võibolla olete teie isegi hea... Nähtavasti olete teie tõesti hea... Nagu suur vend olete teie ja mina võiksin teid isegi armastada... kuid...”

„Kuid?” küsis Rebane võõrastavalt, sest neiu jutt muutus aina imelikumaks.

„Ma tean — kes teie olete,” sosistas neiu nii tasa, nagu usaldaks ta teisele suurimat saladust.

„Teie teate — kes mina olen?” kordas Rebane juhmilt. „Esiteks ei või teie seda mitte teada, ja teiseks — mis on selles siis nii koledat?”

Alles nüüd näis neiu rahunevat. Nähtavasti hakkas ta isegi uskuma, et Rebane ei tee temale midagi halba.

„Pole midagi koledat?” küsis neiu kurvalt. „Kui teie teaks, kui valus mul oli, kui nägin, et ka teie... ka teie... niisugune... ah! Ma ei saa seda välja öelda, nii kole on see!”

„Ta teab vist, et ma olen salaluure agent,” mõtles Rebane ja imestas, sest seni polnud ta veel kohanud inimest, kes tema kutses oleks leidnud midagi koledat.

„Meil pole aega kaotada,” ütles neiu äkitselt jälle üsna julgelt. „Kas aitate mind? Lubage et aitate mind. Kas lubate?”

(Järgneb.)

Joh. Kiivet.

D. I. Mendelejev.

Suuri teadlasi, kirjanikke ja kunstnikke ning nende töö tähtsust tuletatakse meelde juubelil- arvulistel aastail ja sünni- kui surmapäeval. Sündimise aega mälestades märgime ajajärgu, mille esimeses osas tegutses suurvaim ja teises osas ilmusid selle tegevuse tagajärjed ja mõju.

8-ndal veebruaril käesoleval aastal mälestame kuulsat vene keemikut Dimitri Ivanovič Mendelejevit, kes sündis 1834. aastal Tobolskis. D. I. Mendelejev õppis Peterburgi ülikoolis, oli gümnaasiumi õpetajaks Odessas ja hiljem eradoptsen- diks Peterburgi ülikoolis, õppis siis täiendavalt Heidelbergis, mille järele valiti professoriks Peterburgi politehnilisse instituuti ja 1866. aastal professoriks Peterburgi ülikooli. Suri 1907. aastal.

Töö, mille kaudu tunneb kõneall olevat tead- last kesk- ja kutsekooli õpilane, tunneb enese- arendaja algkooli õpetaja, on D. I. Mendelejevil põhjapanevaim — on suurvaimu mõtlemise ning uurimiste tulemuste, tühtlasi keemiateaduse süntees ja teaduse tulevase arenemiskäigu ennustus. See töö on elementide perioodne süs- teem.

Elementide perioodse süsteemi koostamisel lähtus õpetlane väitest, et elementide ja nende

100 aas

ühendite omadused muutuvad vastavalt nende aatomikaalule.

Perioodne süsteem tabelisse asetatult sisaldab algaatomeid-elemente (s. o. nende sümboliseid keemilisi märke) mitmes reas — kasvavate aatomi- kaalude järjekorras, kusjuures ridades üksteise all seisvate elementide tulbad sisaldavad vasta- valt elemente ühiste omadustega.

Kõnelemata sellest, et elementide perioodne süsteem annab tähevaldliku korralduse keemiateadusele üldse ja kõrgendab teaduslikeku uurimist ning keemia kui õppeaine õppimist, toob süsteem esile veel tühjad kohad tabelis. Elementide perioodne süsteem näitas seega, millised elemendid on veel avastamata, kuigi nad kindlasti peavad leiduma looduses. Pärastised keemia ja füüsika edusammud tõestasid seda D. I. Mendelejevi väidet — avastati järkjärgult rida ennustatud elemente. D. I. Mendelejevi julge väide tulevaste avastuste võimalusest toob meelde analoogilise juhtumi täpsas teaduses astronoomias, kus uue, seni tundmatu planeeti Neptuni asukohta (seoses muude andmetega planeedi kohta) määras arvutamise teel noor prantsuse õpetlane Leverier (hiljuti avastatud planeet Pluto avastamine teostus umbes samal teel).

Aatomi koosseisu uurimisega ja elektroonide teooria arenemiskäiguga paralleelselt on elementide perioodse süsteemi kõrval võetud uuemal ajal käsitleluse tabel, milles järjekorras toodud aatomkaalu asemele astub nõnda nimetatud aatominumber. Kuigi nimetatud tabel parandab mõnel korrapärasusest kõrvalkaldumised prof. D. I. Mendelejevi süsteemis, on perioodne elementide süsteem keemiateaduses igal ajal olulise tähtsusega ja süsteemi olemasolu oli eelduseks, et aatominumbri järjekorras võetud elementide tabelit üldse oli võimalik koostada.

Prof. D. I. Mendelejevi teiste trükis ilmunud teoste juures meie käesolevas lühikeses kokkuvõttes ei saa peatuda, märgime vaid tolleaegsetele üliõpilastele keemia õppimisel väärtusliku trükis ilmunud keemia põhikursuse.

Kas teate, et...

Vanim arstiresept on üks kivitahvel, millele üks arst 3700 aastat enne Kristuse sündi on kirjutanud ühe inhalatsioon-vahendi nohu vastu.

Los-Angelesis ühes ülimoodsas kaubamajas mugavalt istuva ostja eest veerevad mööda riulid kaubamaja kõikide varadega.

Esimese valsi kirjutas Viinis 1787. a. Vincenzo Martin oma koomilise ooperi „Una cosa rara“ 1. akti finaalina. Enne seda oli valsi nimetuseks „Langaus“ ja seda tantsiti „maamoodi“. Alles eeltähendatud aastast peale tantsitakse teda praegusel kujul. Alul oli ta viinlaste rahvatantsuks, alustades sealt oma võidukäiku läbi maailma.

Puudest saavutavad vanima ea teatavasti tamm ja pärn. Okaspuudest saavad kõige vanemaks kuusk ja kadakas. Tugevamaks tülvelt ja veel vanemaks võib saada kastanipuu soodsais kliimatilis ja muldkonnalis tingimuses. Välismaalised hiigelpuudest saab vanimaks küpress. Üks praegu veel eluvõimas küpress Pavia läheduses, Itaalias, olevat Julius Caesari kaasaagne.

Pudel on suur napsitaja. Ta haigestus. Arst kirjutas temale rohtu ja ütles Pudeli abikaasale:

„Andke temale seda rohtu ainult siis, kui ta on kaine.“

„Ah, härra doktor, siis ei saa ma talle seda rohtu üldse anda!“

tat tagasi.

Ernst Haeckel.

(Sünd. 16. veebr. 1834)

Maaailmas valitseb kaks voolu elukäsitamises: idealism ja materialism. Esimene tunnustab mõistuse, intellekti, valitsemist, kuna teine eesõiguse annab mingile pinnedale seadusele, mehhanistlikult mõjuvale. Need kaks vaadet on püsinud juba neist aegadest, millest on pärit esimesed ajaloo andmed. Ja need kaks peavad üksteisega lakkamatut võitlust, kord on nendest võidukas üks, kord teine.

Mõlemate nende ilmakäsitluste abil võib inimele endale luua loogiliselt seotud pildi maailma tekkimisest ja tema valitsemisest. Kuna idealismi tunnustab mõistuse prioriteeti, siis vajab ta kõigi keeruliste elunähtete juhtijaks ja loojaks mingit kõrgeimat mõistust, mida tavaliselt nimetatatakse jumalaks. Materialism seda ei vaja. Nii saame kaks voolu: teistliku ja ateistliku — ühe, kes tunnustab jumalat, teise, kes mitte!

Ateistliku ilmavaate pooldajatele on alati tekitanud raskusi elu tekkimise probleem. Seda viimast on püütud lahendada mitmet viisi; ent kunagi pole seda suudetud rahuldavalt teha. Ernst Haeckel, kelle sünnimisest nüüd on möödunud sada aastat, seadis üles teooria, millega ta ise uskus jumala kukutanud olevat. Tema seletus elu tekkimisest (maailma loomisest) käib lühidalt nii: Alul oli terve päikesesüsteem vaid üks mass, mis oma tsentrumi ümber keerles. Tsentrifugaal-jõu tagajärjel vajusid raskemad osad sellest massist ääre poole, kus nad kesksoojuse puudumise tõttu jahenesid ja tihenesid, kuni nad üldisest massist vabanesid. Tekkisid planeedid, viimaste hulgas ka Maa. Alul, kui maakera temperatuur oli veel liialt kõrge, valitses siin vaid „elementide möll“ — orgaaniline elu puudus. Kuid temperatuuri alanedes tekkis maa-

kerale orgaaniline elu kõige pisemate ja lihtsamate elusolevuste näol, tekkis rakk. Sellest on pikapeale maakeral evolutsiooni tõttu arenenud praegune elav loodus kõiges ta mitmekesisuses.

Kuidas aga tekkis too elav rakk maakeral? Sellele küsimusele ei oska Haeckelgi teisiti vastata, kui et ta loob mingisuguse müstilise mõiste „Urzeugung“ (ürgloomine). Mis on aga see „Urzeugung“ oma olemuselt? Tema funktsioonid on samad mis jumalalgi — sest paljud teistlikud voolud tunnustavad jumalat vaid loojana. Nii siis pole ka Haeckel jumalast mööda pääsenud, on talle ainult teise nime annud. Ja see mees püsis kogu oma pika eluea lõpuni (ta suri 9. VIII 1919.) selles veendes, et ta on tõuganud jumala troonilt!

Uudishimu.

Ambroosius Aampalk oli paar talve ülikoolis käinud, ühest fakulteedist teise rännanud ja lõpuks taadi raha lõppedes kõigele käega löönud. Need paar talve ülikoolis polnud jäänud mõjuta Ambroosiusse iseloomule ja enesetundele: kõigile ja kõigele, mis polnud akadeemilise, ta vaatas ültal alla. Nood inimesed olid rumalad, tühised, edevad, nende väikekoodanlised huvid ja askeldused manasid Ambroosius Aampalgi huulile vaid üleoleva muige.

Kord oma õe juures istudes ja vesteldes noist igapäeva tühiasjust, õde äkki kuulutama jäädes katkestas vestluse poolelt sõnalt, hiilis kikärbail ukse juure, kummardas ning piilus läbi lukuauku koridorisse: „Tst! Mind huvitab tõepoolest, kes praegu sinna preili juure läks.“

Ambroosius Aampalk ei suutnud ohjeldada oma kõlblist meelepaha. „Oh seda rumalat uudishimu, mis kahjuks nii omameieaja väimulagedaile, väikekoodanlikele naistele! Milmine huvide puudus! Klatš, flirt, kohvik, hilibud ja rumal uudishimu, kaugemale nende väim ei küüni! Kõik muu, sügav ja tõsine, — see on üle nende horisondi! Ja eelkõige see rumal uudishimu, — üle ise, kas see pole ükskõik, kes tolle preili juure läks?! Kõrge-ma väimse tasemega inimene lihtsalt ei alanda huvituma teiste rämpaseist saladusist. Mind näiteks see ei huvitaks põrmugi, kes seal praegu tuli!“

Õde Eeva langetas süüdlasena pilgu ning imetles oma väimuaristokraadist-venda.

See süütas omale sigareti elegantseil liigutusil, tõmbas paar mahvi ja küsis siis asjalikult: „Noh, kes see's õli?“

„Ah teie abiellusite siis armastuse tõttu esimesest pilgust?“

„Kahjuks jah, kui ma oleks temale veel teise pilgu heitnud, siis oleks ma veel täna õnnelik poisimees.“

Vaenlased.

Dorothy Walker.

Kui Jewett seisis aukartusega Mark Gibsoni laua ees, teadis ta, et see tähendab lõpu algust tema ja Fred Prentissi vahel.

Prentiss ei tundnud aukartust kellegi vastu. Ta oli alati nii vaba. Ta suur kogu toetus Gibsoni laua vastu. Ja kui Gibson asjalikult rääkis, julges ta koguni mängida sullepeaga. Kui Gibson lõpetas jutuaajamise, siis tuli ta suust kuuldavale: „Täiesti õigus, Mark.”

Jewettile tundus üllatavana, et Markile see meeldis, et ta lõi Prentissi silitamise puhul rahulikult nurru, nagu suur kass. Kõik löid Prentissi enesekindla ülalpidamise peale nurru, peale Emory Jewetti. Nad olid vaenlased – suur Fred Prentiss ja väike Emory Jewett.

„Nõnda siis” tähendas Mark Gibson tooli toele laskudes, „asi seisab selles, et üks teist peab tooma Duncan Blackilt tellimise terase peale, mida ta vajab uue, St. Stepheni võõras-temaja püstitamiseks. Ma ei tunne selle vastu huvi, kuidas teie sellega valmis saate. Too-ge mulle ainult order, millel on Black Duncani allkiri.” Gibson tõmbas omad hallid silmad pilukile. „Black ei soovi minuga isiklikult asja ajada. Mõni aasta tagasi oli meil omavahel väikene arusaamatus.”

Jewettile tuli meelde, et see oli olnud lapselik tüli golfi pärast.

„Black on vana narr. Ta teab, et ma võin teda varustada parima chitusterasega, mida võib saada üldse. Ta soovib ka seda saada. Kuid ta ei taha minuga isiklikult teha tegemist. Nüüd dzhentelmenid,” lausus Mark mõlemale oma palgalisele otsa vaadates. „Asi on teie käes. Annan teile selleks nädal aega. Lisan

juure,” ta pani tugeva sigari suhu, mida hakkas huulte vahel veeretama, „lisan juure, kel on edu, selle vaev saab hästi tasutud.”

Prentiss nõjatus veel rohkem laua vastu.

„Tähendab see seda, et võtate kaasosanikuks?”

„Seda küll, Prentiss.” Gibsoni huultele ilmus kerge naeruvine.

Jutuaajamine oli lõppenud. Kaks meest olid jälle üksteist Gibsoni kabinetis kohanud. Prentiss, suur, tugev, brunett ja ilus, alati lõbus naeratus huultel. Jewett lühike, kõhetu ja huuled meeleheitel kokku surutud. Suur mees ja väike mees, just nagu karukoer ja terjer.

Olid nad jõudnud büroosse, kadus kirjutusmasina klõbin, sest et Gibsoni sekretär Anne Winship tõstis oma pilgu üles, et neile mõlemale naeratada.

„Ega ta tige polnud?” küsis tütarlaps. Ta silmad naeratasid.

Prentiss vastas esimesena. Tema vastas alati esimesena.

„Ei, Anne.” Ta kõnetas teda alati „Anne.” kohe selle järele, kui oli temaga tutvunud. Jewett lubas aga endale seda va-

badust alles siis, kui ta oli teda kolm aastat tundnud.

„Just vastupidi. Vana Mark soovib saada kaasosanikku. Mina saan selleks, Anne.”

Anne naeris. See oli hõbedane naer. Ta silmad otsisid Jewetti. „Kas ta räägib tõtt?”

Jewett istus oma laua taha. „Jah,” vastas ta. „Ainult,” ta tõstis oma pea ja vaatas altkulmu Prentissi poole, „selleks võin saada ka mina. Selleks saab see, kes toob tellimise terase peale Duncan Blackilt...”

„Oo,” katkestas Anne. „Asjal on ka oma konks. Kumbki teist ei saa osanikuks.”

Prentiss pani käed vaheliti ja istus Anne laua nurgale.

„Oled sa selles kindel, ingel?”

Jewett pööris pilgu kõrvale. „Muidugi olen ma selles kin-

del," vastas Anne. „Ma tunnen juba Duncan Blacki.”

„Vana kirstunael,” naeris Prentiss. „Veel hullem. Ta ei salli Gibsonit.”

„Käesoleval juhul on tegemist aga ehitusterasega,” lausus Jewett tõsiselt vahele. „St. Stepheni võõrastemaja ehitamiseks soovib ta saada muidugi kõige paremat. Ta ei ole nii rumal, et hakkab mujalt halvemat ostma. Oma nina ei lase keegi otsast ära lõigata.”

„Ei lase?” Anne vaatas uskumata targalt. „Oodake ja küll näete.”

„Mina isiklikult,” venitas Prentiss, „püüan seal ikka asju ajada, kus pole kerge.” Ta pani omad käed Anne tooli toele ja kummardas oma ilusa pea ta kohale.

Jewett vaatas tardunud pilgul oma ette lauale, ilma et oleks seda näinud. Anne — Ermine. Talle meenus aeg aastaid tagasi. Jewett oli siis alles poisike. Ühel kuldkollasel sügispäeval tema ja väikene tüdrukuke, nimega Ermine, läksid kooli. Ermine oli tema esimene armastus. See oli väike kena tüdrukuke, kes oli uhke oma pruunidele silmadele ja punasele mantlikesele. Ta naervad silmad peatusid lakkaamatult Emoryl, kui nad kooliteed sammusid. Jewett kandis ta raamatuid ja mõtles suurele punasele õunale, mis oli tal te-

ma jaoks. Kogu maailmas polnud tal midagi tähtsamat kui Ermine.

Kui nad möödusid suurest telliskivi-majast, mille akende ees olid rasked eesriided, siis aeglustas Ermine samme ja aralt akende poole vaadates lausus: „Prentissi perekond elab siin. Nad vast kolisid siia.”

Emory teadis seda. Ta vastas tusaselt. „Kelle asi see on. Lähme aga edasi.”

Erminel oli aga nagu raske majast mööda minna. „Siin elab ka üks poiss,” ütles ta. „See on suur poiss.”

„Lähme,” käis aga Jewett peale. „Muidu jääme hiljaks.”

Ermine suuke ei naeratanud enam. Nurkades võis silmata jonnakuse joont. Ta keksis maja raudvärava juures. „See on kena poiss. Ema ütleb...”

Mida ütleb ema, jäigi Emoryle teadmatuks, sest et samal pilgul avanes maja uks ja üks poiss ilmus nähtavale. Isegi kümneaastasena töötas Fred Prentiss oma välimuselt juba palju.

Ta oli pikk, tugev ja ilus. Oli ilmne, et talle meeldivad Ermine pilgud. Ta pani käe raudvärava lingile ja lükkas värava kergesti lahti. Ermine kihistas naerda ja hüüdis: „Hallo.” „Hallo,” vastas Prentiss. „Anna minu kätte omad raamatud — ma kannan neid.”

Väike tüdrukuke näitas sõrmega Jewettile: „Nad on tema käes.”

Uus poiss heitis pilgu väikesele ja arale Jewettile.

„Anna siia, sa kirbuke,” käsutas ta. „Ei,” vastas Jewett ja surus raamatutepambu kõvemini oma kaenlasse.

Uus poiss vaatas talle otsa: „Ma ütlesin, et anna siia.”

„Ei.”

„Või ei anna?” Uus poiss sööstis äkki Jewettile kallale, lõi selle pikali ja hakkas siis teda halastamatult peksma. „Küll ma näen... või tema ei anna... või ei anna...”

Sellest saadik oli Ermine Fred Prentissi tüdruk. Selle

järele oli olnud kõik ikka Prentissi. Kui Jewett sai koolis hea numbri, siis pidi Prentiss olema see, kes sai ikka parema numbri. Kui Jewett tuli jooksus esimeseks, siis trennis Prentiss kuni võis järgmisel korral Jewetti kaugele maha jätta. Kutsus Jewett mõne plika tantsima, siis tantsis sellega järgmisel korral tingimata Prentiss.

Kui Jewett juba keskkoolis käis, oli tal õnne. Prentisside perekond kolis ära teadmata kuhu.

Kuna Mark Gibson oli Jewettide perekonnale hea tuttav, oli ta saanud selle tõttu koha. Jewetti auks peab ütlema, et talle meeldis teha tööd. Ta töötas lakkamatult.

Ta oli töötanud juba viis aastat, kui ta ühelt ärireisilt tagasi tulles leidis, et Anne on võetud uueks sekretäriks.

Esimesest pilgust armus Jewett Anesse. Sellest saadik, kui oli tulnud lõpp Erminega, polnud ta kedagi teist armastanud. Anne oli Ermine täiskasvanuna.

Kolm aastat möödusid, kolm rasket pingutatavat aastat. Ainukeseks lohutuseks oli aga Anne. Anne meeldis talle pöörselt...

Jewetti olukord oli läinud aga paremaks. Ema oli saanud terveks. Mõlemad vennad olid lõpetanud juba kooli ja tegid ise tööd. Tal polnud ka võlgasid. Ja ühel päeval oli Mark Gibson kutsunud ta oma kabinetti. Jewett aimas juba, mis on tulemas. Ta kuulis Mark Gibsoni rääkimas: „Ma ei tea, mis peaksin tegema teieta, Jewett... minu äri on lõõnud teie tõttu õitsele... olete tüse töömees... minu parem käsi... Ma ei saa seda jätta hindamata. Sellepärast olen otsustanud tõsta teie palka...”

Jewetti süda hakkas tugevasti põksuma. Mis siis, kui Gibson suurendab palka äkki tuhandeni...

„Tõstan teie palka,” venitas Gibson, „kahesaja naela võrra aastas.”

Kakssada naela! Nüüd võib ta esitada Annele abiellumisettepaneku.

Ta kuulis, kuidas Anne sõrmed libisesid büroos üle sõrmiste. Anne! Anne! Anne! Nagu kusagilt kaugusest kuulis ta Mark Gibsoni jätkavat. „See pole aga veel kõik, Jewett. Ma annan teile veel teise mehe abiks. Teie olete viimase kolme aasta jooksul meie äri väga üles töötanud...”

Anne! Anne! Ta küsis endalt, kas Anne tuleb temaga seltsis lõunastama. Ta võib ju lõunalaua talle oma tuleviku-kavatsustest rääkida. Ta ei või enam kauem oodata. Ei või... Mark Gibsoni hääl aga jätkas.

„Sellest mehest, kelle ma leidnud, on teile suur abi. Tal on väga head soovitusel. Tema nimi on Prentiss, Fred Prentiss...”

Gibson katkestas.

„Mis on viga, Jewett? Olete haige?”

„Ei.”

„Aga teie silmad, Jewett. Need on nii imelikud. Teil ehk on vaja prille?”

„Võib olla.”

„Mulle ei meeldi aga sugugi see, kui jääksite nüüd äkki haigeks.”

„Täna teid,” vastas Jewett.

Jewett lahkus uimasena Gibsoni büroost. Lootusetus oli vallanud teda. Elu, saatus — kõik oli tema vastu. Fred Prentiss. Kõik need aastad — Fred Prentiss. Ta vaatas Annet seljatagant, kui see kirjutas. Kas ta võib temaga kunagi abielluda. Tema, arg. Anne pööris pea tema poole ja naeratas.

„Kas head uudised?”

Jewett püüdis naeratada. „Lisati palka juure.”

„Oo,” Anne silmad löid särava. „Siis on see tore. Kui palju, Emory?”

„Kakssada naela aastas.”

„Kakssada naela,” hüüdis Anne. „Suurepärane. Mis teil on veel nüüd viga!”

Anne võttis märkmiku ja lausus: „Kas mõtlete seda ka pühitseda?”

Kui ta julgeks, kui ta aga julgeks. Kuid ta tundis, et raudne põial surub ta maha. Ta tahtis olla üksinda ja mõtiskleda.

„On liig palju tööd. Sellepärast pole aega.”

Anne uuris oma märkmikku hoolega. „Kas ei tule ametisse mitte uus mees?”

„Jah!”

„Kuidas on ta nimi?”

„Prentiss, Fred Prentiss.”

Anne kohendas omi lokke: „Ei tea milline peaks ta küll olema?”

Seda näitas pea Fred Prentissi ilmumine. Ta oli üle kuue jala pikk, kergete liigutuste ja kena näoga. Nii pea kui ta nägi Emory Jewetti, jäi tal hingamine üheks minutiks seisma. Siis puhkes ta valjusti naerma. Sellega oli vana tutvus jälle jalule seatud.

Jewett oli nagu ujuja, kes ujub vastu voolu. Kui tema tõi suure tellimise, tõi Prentiss veel suurema. Kui Jewett andis Gibsonile hea nõuande äri suhtes, siis andis Prentiss kogu ni kaks, ja kumbki polnud mitte halvad.

Ja Anne. Prentiss hüpnoteeris Anne. Ta oli alati Anne laua juures. Suur, ilus, kõitev. Ta tassis Annele lakkamatult puuvilju ja maiustusi. Talle meeldis alati öelda, „kus on mu noor tibu,” nii valjusti, et Jewett seda kuulis.

*

Möödus aasta, pikk must aasta. Jewett ei saanud enam Annet üksinda näha. Prentiss oli alati ta juures. Jewettil oli selge, et ta ei või enam jääda Mark Gibsoni teenistusse, kui Prentiss saab kaasosanikuks. Prentiss tahab seda aga kindlasti. Jäi ainuke lootus — saada Duncan Blackilt tellimine. Jewett tõusis püsti, võttis kübera ja astus ukse poole. Prentiss vaatas naeratades üle Anne pea tema poole.

„Lähete Duncan Blacki poole? Õelge talle, et ma ei saa

veel tulla. Pean enne veel ühe kirja ära lõpetama.”

Ta tundis end haigena teel Blacki juure. Kui tellimist ei saa, siis on kõigel lõpp. Ta mõtles, et Prentiss jäi Annega lobisema, kuid, kui ta jõudis juba Blacki büroosse, siis leidis ta juba Prentissi eest. Prentiss oli sõitnud autoga.

Black keeldus neid vastu võtmast. Tema naissekretär sosistas Prentissile: „Tulge tagasi homme. Ma vaatan järele, mis ma saan teie heaks teha.”

Prentiss ulatas talle käe. Sekretär lausus siis:

„Pole tarvis kahel tulla.”

„Muidugi pole vaja,” vastas Prentiss rõõmsalt. „On teil vaht?”

„Miks mitte, teie tulite ju esimesena.”

Siiski läks Jewett järgmisel päeval. Prentiss oli juba jälle seal. Tütarlapsele oli ta toonud aga karbi shokolaadi.

„Hüva,” lausus Prentiss, kui Jewett astus sisse.

„Ta on täna hirmus vihane. Tulge homme,” ütles tütarlaps.

„Kuidas oleks, kui meie seltsis lõunataksime?” lausus Prentiss.

„Ma lähen kella ühe paiku lõunale.”

Jewett jättis nad omavahel sosistama. See oli viis, kuidas Prentiss kohtles inimesi. Ja Anne? Kuidas ta võis teha, et viis Blacki sekretäri lõunale?

Alles neljandal päeval nägi Jewett Blacki. Tütarlapse ja Prentissi vahel oli juba kaunis soe vahekord. See tahtis asja nii korraldada, et Blacki juurde pääseb ainult Prentiss, kuid Black astus büroosse ja kutsus Jewetti esimesena sisse.

Kui Jewett sisse astus, tundis ta end kui õlekõrs tormi käes.

„Teen teile ettepaneku...” algas ta.

„Ma tean juba teie ettepanekut,” haugatas Duncan Black. „Mida teie soovite?”

„Sooviksin, et telliksite Gibson ja Ko'lt terast St. Stepheni võõrastemaja ehitamiseks.”

„Oo.” Blacki silmad läksid suureks. „Miks pean ma siis tellimise teile andma?”

„Sellepärast, et meil on kõige parem chitusteras.”

„Mark Gibson käskis teil seda mulle öelda?”

„Mitte sugugi. Asi on tõepoolest nii.”

Blacki teravad silmad uurisid hoolega Jewetti nägu.

„Ja kui ma teilin teilt 300.000 naela eest terast?”

Jewetti käsi värises veidi. Kas tõesti on siis nii suure tellimise saamine nii lihtne.

Black jätkas: „Võin loota tellimise täitmist nädala jooksul?”

Jewetti süda langes.

„See pole võimalik, mr. Black. Meie võime tellimise täita kahe nädala jooksul.”

„Kui kahe nädala jooksul, siis pole vaja.”

Jewett teadis, et kahest nädalast oleks olnud küllalt, sest kulus ju hulk nädalaid enne ära, kui terast tegelikult ehituse juures tarvis läheb. Kuid vana Black oli väga nõudlik klient. Ta armastas teha ettekirjutusi. Jewetti ajast sähvatas läbi. Miks talle mitte valetada? Miks mitte lubada tellimist täita nädalaga? Kui Blacki nimi juba orderil, siis võib ta pärast kas või vihast lõhkeda. Ta mõtles Annele. Ja siis tulid meelde Gibsoni sõnad: „Ükskõik, kuidas saate tellimise.”

Ta mõtles Prentissile, kes ootas ees büroos ja on valmis lubama kõike. Siis mõtles ta aga jälle oma aule. Au oli talle väga kallid. Ta polnud valetanud kunagi ühelegi kliendile. Ta teadis, et alati öeldi tema suhtes: „Võib uskuda seda, mis räägib Jewett.” Ja Anne oli kord öelnud: „Emory, ma tean, et sind võib usaldada alati.”

Jewett vaatas otse Blackile silmi ja vastas: „Kahju küll, et pole võimalik tellimist nädala jooksul täita. Loodan siiski, ehk on võimalik kümne päeva pärast.”

„Siis minge minema.”

Jewett ei pööranud pead kõrvale, kui läks läbi büroo. Ta oli kindel, et Prentiss lubab tellimise nädala jooksul täita ja saab Blacki allkirja. Siis on kõigel lõpp.

Pooluimasena jõudis ta tagasi büroosse.

Anne oli läinud juba lõunastama. Jewett istus oma laua taha. Ta mõtiskles. Mis on tema viga? Miks on saatust alati tema vastu? Oli see tingitud sellest, et oli kasvult lühike? Või peitus tema sisemuses midagi? Miks ei valetanud ta Blackile? Räägitakse, et armastuses ja sõjas on kõik lubatud. Armastuses ja sõjas.

Ta avas oma lauasahtli ja hakkas sealt omi isiklikke asju välja võtma. Ta tundis, et enam kauem ei või selles äris teenida. Seal oli täitesulepea, tshekiraamat ja terav nuga, millega ta oli vahel puhastanud lõhesid Gibsonile, kui ta oli käinud õngitsemas. Samal hetkel avanes uks ja sisse astus Prentiss. Ta näis Jewettile suuremana ja ilusamana kui kunagi varemalt. Prentiss istus Anne laua taha. Ta põsed õhetasid. Nähtavasti oli ta oma võidu puhul head napsud teinud.

„Hüva,” hüüdis ta kindaid käest võttes. „Kõik on läbi.”

„Minul,” mõtles Jewett, „mitte aga sul. Sinul pole kunagi kõik läbi.”

Prentiss lõi parema jala vasaku peale ja võttis orderiplangi taskust.

„Tahad näha seda kuulust allkirja?” pööris ta Jewetti poole.

Veri lõi Jewettile pähe. Nee tud Prentiss. Alati jõuab ta ette. „Ei,” vastas ta lühidalt.

Prentiss pani päberi tasku tagasi. Siis tõusis ta tuikudes püsti. Võidu puhul oli ta võtnud rohkesti napsu.

„Anne tahab seda näha,” lausus ta. „Lähnen otsin ta üles.” Uksel vaatas ta naeratades tagasi ja lausus: „Ma abiellun Annega.”

Jewett kuulis ta kindlusteid samme koridoril. Suur vi-

ha valdas teda. Prentiss on alati võitja. Alati võitja. Anne abiellub temaga. Selle kõrvale tuleb pea teine naine — ja siis veel joomine. Prentiss oli ju sarnane. Ja Anne nutab, kõhetub...

Surutud karjatus tuli Jewetti huultelt. Ta käsi surus kramplikult eset, mis oli tal käes. See oli nuga, millega ta oli puhastanud lõhesid. Ta teeb seda... ta tapab selle mehe... lööb talle noa otse südamesse.

Juba ruttas ta trepist alla Prentissile järele. Ta küsis endalt, miks pole ta Prentissi varemalt tapnud. Teel mõtles ta järele, kuidas seda teeb. Läheb talle sõbralikult juurde ja küsib näha orderit. Sel pilgul, kui see näitab orderit, lööb talle noaga südamesse.

Jewett tõmbas sügavasti hinge. Prentiss oli just otse tema ees. Jewett kiirustas samme. Ta pidi Prentissi saama kätte enne, kui see kohtab Annet. Siiski näis, nagu Prentiss ei otsiks kedagi. Aeglaselt sammus ta kuni maa-aluse raudtee sissepääsuni ja astus sinna sisse.

Jewett naeratas. Saatust oli ometi kord pööranud Prentissi vastu. Maa-alune on muidugi rahvast täis. Seal on teda kergete noaga läbi pista.

Prentiss ei tohtinud aga ta silmist kaduda. Ta jooksis maa-aluse raudtee sissepääsu juure. Ka tema kadus maa alla. Kus on Prentiss? Kramplikult hoidis ta noapeast kinni.

Kus on Prentiss? Ärevuse pärast hakkas ta värisema. Kui ta aga kogemata ei pääse? Korraga hakkas maa-aluse raudtee platvormil rahvas kiskendama. Selgelt kuulis ta sõnu:

„Mees kukkus rööbastele.”

Ta tegi teed rahvamurrust läbi.

Jah, saatust oli pööranud Prentissi vastu. Jewett laskis noapea lahti. Nuga polnud enam vaja. Saatust ise tegi oma töö. Prentiss lebas rööbastele, kus iga kümne minuti takka

rong läbi sõitis. Tema teine jalg oli kinni jäänud ja murdunud. Mitmel korral katsus ta jalgele tõusta, kuid ilka kukkus ta maha. Ta oli endaga läbi. Suur tugev Fred Prentiss. Mõne minuti pärast on ta juba halastamatute rataste all.

Rahvas kisendas, et keegi päästaks mehe. Kuid keegi ei julenud oma eluga riskida, sest et rong võis saabuda iga moment.

Jewett seisis rahulikult. Saatus teeb oma töö. Prentissist ei saa kaasosanikku ega Anne meest. Tema võib abielluda Annega. Anne ei saa kunagi teada, et ta nägi, kuidas Prentiss suri.

Rong lähenes. Oli kuulda mürinat. Korraga jättis Prentiss katsed end lahti rabele da. Vana tuntud naeratus mängles ta huultel. Lõpuks tõstis ta veel käe tervituseks platvormi poole. Siis laskus ta seljale. Ta läks vastu surmale nagu mees.

See mõjus pörutavalt Jewettile. Prentiss oleks võinud karjuda appi, kuid ta ei teinud seda. Ta ainult naeratas. Ta pidas end ülal nagu kangela ne. Siis tundis Jewett, et sarnase mehe päästmise eest võib anda oma elu.

Jewett sööstis. Oli veel viimane aeg. Ta teadis, et tunneli seinas on õõnsused. Kui ta saaks Prentissi tõmmata sinna.

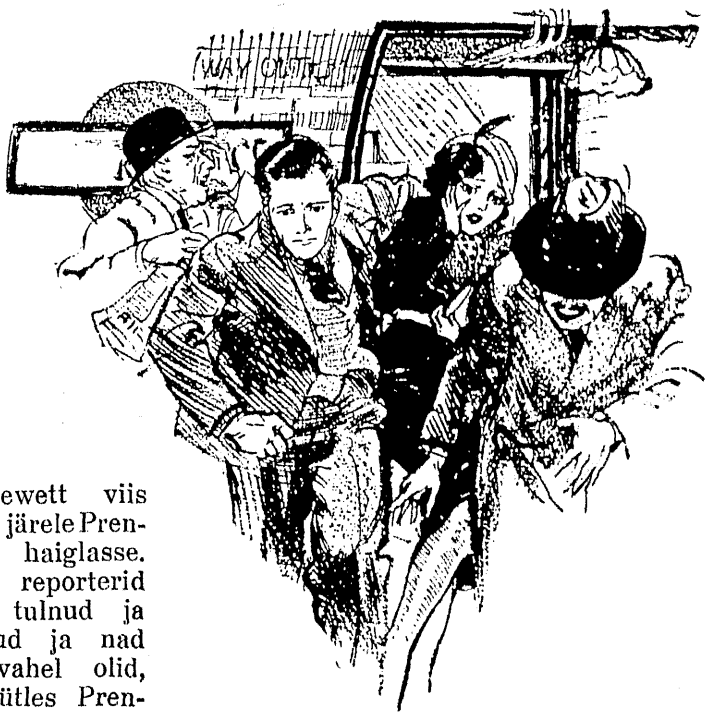
Ta kummardus Prentissi kohale.

„Fred,” hüüdis ta. „Mina, Jewett, olen siin. Võta minu ümbert kinni. Siin kusagil on õõnsus.”

Ta tundis, kuidas Prentissi käed ta ümbert kinni võtsid.

Rong oli vast mõnikümmend sammu eemal. Polnud enam aega rääkida. Rahvahulgast kostsid kiljatused. Jewett tõmbas kõvasti, sest et Prentissi jalg oli kinni jäänud. Nad polnud enam vaenlased. Nad olid vennad, kes võitlesid elu eest.

Viimasel momendil pääsesid nad seinäõõnsusse.

Jewett viis selle järele Prentissi haiglasse. Kui reporterid olid tulnud ja nad läinud ja nad omavahel olid, siis ütles Prentiss Jewettile:

„Miks tegid sa seda, Emory?”

„Sellepärast, et sa olid liig rõõmus,” vastas Jewett tasa. „Sa tahtsid minna surma naeratus näol.”

„Ma naersin sellepärast, et olin õnnelik, et suren niimoodi.”

„Prentiss...”

„Mina polnud sugugi aus, Jewett. Valetasin sulle. Black ei kirjutanud orderile alla. Kui ma ütlesin, et võin kauba nädala jooksul kohale toimetada, vastas ta mulle, et see pole võimalik. Ta oli tahtnud ainult meid proovida. Ta ütles, et

annab tellimise sinule, kui lähed tagasi. Allkirja saad sina. Ja Anne.” Prentiss pööris oma näo kõrvale. „Anne on ka sinu.”

„Mitte Anne,” Jewetti hääl värises.

„Jah.” Prentiss vaatas nüüd sügavasti Jewetti silmi. „Jah, Anne on sinu. Ta ütles mulle eile, et armastab ainult sind. Ma valetasin viha pärast, kui ta mulle ära ütles. Jewett, kõik on sinu. Hüva,” Prentiss sirutas välja käe. „Sul pole tarvis minu juures kauem olla. Ütle Markile, et ma enam tema juures ei teeni. Kui saan terveks, astun kuhugi teisele teenistusse.”

Jewett võttis vastu ta käe. „Hüvasti, Prentiss. Kui soovid, tulen pea jälle sind vaatama. Sa meeldid mulle väga, Prentiss.”

Prentissi nägu tõmbus tõsiseks. „Tule jälle. Too Anne ka kaasa. Sa ei tea, kui kallid olete mulle mõlemad.”

Tema teine jalg oli kinni jäänud ja murdunud.

Matkamuljeid Hollandist.

J. Pert.

Oli südaöö. Meri paaripäevase tormi järgi vaikis, merchaigus hakkas lõpuks järele andma ning ma uinusin. Seal jooksis alla üks vahikorral olevaid madruseid ja teatas, et läheneb sadam ja kapten arvab, ehk see mind huvitab. Olingi varsti kaptenisillal. Lignes Hollandi rand. Tuletorni ja sadama tuled vilkuvad ja sähvisid kogu aeg — see oli kirjuvärviliste tulede sümfoonia kottpimedas öös, all loksus vaid vahune lainehari, mille üle kihutas luksudes meie „Liina“ täiskäigus — ja selle ülalsillal kapten, vahikorras tüürimees, roolihoidja ning vällatlev Hundu (hundikoer).

Peab sõitnud olema pikki päevi ja öid vaikuse ja tuultega merel, et mõista, mida me kõik sel silmapilgul tundsim.

Ymuiden, kanal, tulede read, ristkanalid... ja ikka sõit edasi Hollandi maa sisse. Puhus vilu tuul, hakkas külm. Hollandi loots juhib laeva, tüüriratta taha tõusis Ymuidenist samuti hollandlane. Ja nii me sõidame kanaleid mööda...

Hakkas juba seletama, kui sisse sõitsime Zaandami. Alles nüüd avanes vaade, milliselt täiesti omapärasena Holland näeb välja! Kaudid, madalad kahekordsed majad — kõik telliskivikatustega, puhtad, terviklikud arhitektooniliselt.

Kuid juba uni võtab võimust, laskun veel vähekeseks alla voodisse...

Zaandam — väike hollandi sadamalinn, kus sees kogu aeg kõikide maade laevu. Sadama äär — täis väikseid kõrtsikesi rahakatele külalistele. Klaas või kann Hünecken-õlu 20 senti (meie rahas 46 senti, seega enam kui 2 korda kallim meie õllest). Valget viina pole näha üldse, või siis tuleb alata peenemate jookidega...

Naisi aga näeb sadama- või Zaandami lokaalides haruldaselt vähe. Neist vaid kahes tuli paratamatult silma pilgutada: võluvale, linna peenema lokaali „De Njuve Karsebom“ omanikule, sädelevale brunett-daamile, ja veel südafinnas vist omaniku tütrele, kes maias oli tantsude järele.

Ja üldse — Zaandami lokaalid on vägagi erinevad meie omadest. Nad kõik on ühesaallised, keskel biljardilaud, mille taga askeldab alati mängijaid; ühes seinas baar korpulentse, tugevate vurrude ja lõkendavate põskedega hollandlasega; kolmandas seinas aga auto- maatselt mängiv orel-orkester (ühes oreliga mängisid kaasa kaks lõõtspilli ja isegi suur trumm). Selle mänguriista kõra on nii tu-

gev, et ära kõnelda katsugi, ega kaaslane sind ei kuule. Ja nii istuvadki tummalt hollandlased oma lokaalides, pritsivad sisse oma Hüneckeni ja veavad hambus sigareid; või siis kui on tantsuõhtu (nädalas paar korda, mil ka kõrts kauem avatud; harilikult kella 11-ni, tantsuõhtuil kella 1-ni öösel. Nende kell on 1 tund ja 40 minutit meie kellast taga), voorib sisse noori plikasid ja poisse ning, ära siis mine ligi! Tants rõkkab tantsu peale...

Teatavasti Peeter I käis Zaandamis õppimas üks aasta lihtsa venelasena laevakunsti. Ja mälestus sellest kaugemaa tsaarist on zaandamlaste ilu ning uhkus. Sulle pakutakse tsaar Peetri nimelisi sigareid, paberosse; on selle nimeline lokaal, tänav; ja majalogusk, kus Peeter kunagi elanud, selle ümber on ehitatud uus, et esimest lagunemise eest hoida. Külalisi juhatatakse enne-kõike Peetri majja, sisse minek 10 senti (23 senti) — ja näha võib abituid toole, lauda, öökingi, pilte jne. — aina pühimusi tsaarist...

Teinud Zaandamis oma väikesed ostud, külastanud kapteni, ta proua ja Hunduga linna vaatamisväärsed kohti — kui tõusis igatsus pealinna Amsterdamini järele. Lõime seltskonna kokku, meiega seltsis veel tüürimees Tiitus abikaasaga — ja asusime mootorlaevale. Pool tundi podinal sõitu kanaleid mööda, reas kraanadest ja sadamaehitustist mööda, ja olime kohal.

Sattus hiljudi kätte ühe vene luuletaja laul keskaegsest Amsterdamist ja selle kellademängust. Ja tõesti! keskaegne oma ehituskunstilt on Amsterdam, see Hollandi kultuuriline keskus. Iga täie tunni löömise asemel südalinnas ühes tornis kellad mängivad ühe lauluviisi...

Elav tänavaliikumine: trammid, autod, jalgrattad — aina üks teises kinni. Kogu aeg linna läbistavad põigiti kanalid... Kui soovite, midagi Veneetsiast oleks siin. Ühe uhke lokaali ees aia asemel tiik, sellel sõiduväljal gondel...

Siirdume magasinide-tänavale Galvanstriidile: seda vaateakende küllust ja dekooreerimiskunsti! Briljante — vaateaknad säras, kõiki mõeldavaid puurilinde, — samas fotoaparaate, osta odavaim kas või paari, kolme krooni eest, moeartikleid, lastenukke...

Rikas maa, see Hollandi!

Samal tänaval on ka kaks või kolm teatrit ja mitu kino. Üks kabaree-teater, teine — teater-kino-kabaree koos ja kolmas n. ö. lõbusustateater prantsuse kergelest komöödiatest koosneva repertuaariga.

Kinode ees tänavail õhtuti tihti seisti pileti-sabas — Anny Ondra ja Mariene Dietrichi piltidele.

Oli huvitav näha, et kohati osa tegelasi helifilmis kõneles hollandi keelt.

Külasthan Riigimuseumi, kuhu kuhjatud hollandi vanem kunstilooming. Skulptuur osutus keskpäraseks üldiselt, kuigi leidub väärtuslikke numbraid: selles leidis näiteks ka itaalia renessansi meistreid, Della Robbia jt. Seevastu maal mõjus üllatavalt: flaami ja madalmaade meistrid on kõik siin esindatud, lisaks itaallasi ja hispaanlasi, alates keskaja kirikumaalist, altareist, ristimiskividest ja lõpetades XIX sajandi kunstiga.

Kuid üks meister tõusis täiel määral valdavaks: see oli Rembrandt. Ühte eriruumi muuseumis on koondatud ainult suured lõuendid. Selles kuue, seitsme teise meistri seas oli ka Rembrandti „Öövalve” — jõuk sõjariistus mehi tormab välja oma võistluskmissel, ees kapten Cock ja leitn. van Ruytenberg vestlevad, vähe tagapool tütarlaps, kes hoiab auhinda.

Selle ruumi ja selle maali mõju on otsekummaline: kui mujal kostub vaatlejate jutukõminat, samme, siis siin muutub kõik surmvaikseks, nagu oleks jõutud templi pühamasse paika või altari ette. Kõik siin seisatavad tumalt või siis laskuvad sohvale. Siin kõneleb kõikidega üle aja ja ruumi Rembrandt.

Tegin visiidi ka Hollandi suurima ajalehe „De Telegraaf” toimetusele — ja veendusin, et keegi seal ei tea, kus asub Eesti ja keegi ka seal sellest ei ole huvitatud. Palusin, et „De Telegraaf” kirjutaks ka oma lugejaile, kus Eesti asub. Hollandi rahvas armastab nähtavasti väga mugavusi: jala ei viitsi ta käia sugugi, vaid sõidab kas kiiresti ajavas autos, paadis, või siis jalgrattal. Paistab, et kui hollandlane juba jalgadele tõuseb, ta asub ka kohe jalgratta selga. Jalgrattureid on sääraselt palju sul tänaval alati jalus, et jala liikumine tihti otse võimatu.

Hollandlane aga oma mugavuse juures ei oska olla uhke, nende daam šikilt riietuda. Nende tütarlapsed aga on niivõrd ilmsüütud, et kui juhtud tõsiselt neile vaatama otsa, neist igatüks naeratab sulle vastu, otse kõnlesseastuvalt...

Ja seda elu, lärmi ning killkamisi tänavail — aga politsei seal tänaval vabana tundmise eest sind ei tülitä! Ning tänavavabadust hollandlane kasutab täiel määral: võib kuulda vile, trallitust, laulu Zaandami tänavail õhtuti; võid näha poiste juuretrügimist tütarlastele jne.

Haigeks jääda Hollandis ei soovita. Eks meie Fritsu (kapteni) hambad ütlesid vist üles sahvliste pirnide söömisel — nende plombeermine läks maksma oma 50 krooni. Aga siis juhtus teine õnnetus: ühe madrase pimesool löi valutama — poiss tuli haigemajja saata. Käisin ühes tüürimehega teda kord vaatamas — leidsime ees moodsas ehituses haigla; puhatus ja mugavus täiuslikud. Mis puutub puh-

tusesse — see on Hollandile iseloomustav. Külastasime kord vürtspoodi, kaptenil äkki tekkis isu austrite järele, aga kusalgi ei leia, — ühe vürtspoe tagauks on avatud ja parajasti roomab sisse porgandpaljas väike tütarlaps, roomab poodi ostjate hulka, kus üks proua ta üles tõstabki. Leti ees oma ema mõõdab naelasaia edasi. — Pean siin aga märkima — isegi vürtspoe kogu põrand oli kaetud vaipadega...

Kuid siis saabus kurblik lahkumine — minul algas sõit tagasi teise laevaga. Sõidame „Maretiga” „Liina” tagant mööda mere sihis. Laevavile kogu aeg ürgab. „Liina” laeval väljas juba omaseks muutunud kapten proua ja Hunduga, tüürimees Tiitus abikaasaga... „Head reisu!”

„Romaanis“ nr. 2 ilmunud mõistatuste lahendused.

Äri õuntega.

Tütarlaps sai 60 parema sordi õuna eest 30-50 senti s. o. 15 krooni ja halvemate õunte eest 20-50 senti s. o. 10 krooni, kokku 25 krooni.

Seenel.

Vanaisa andis esimesele 8, teisele 12, kolmandale 5 ja neljandale 20 seent.

Auhinnalised ristsillbid.

Paremale: 1. Anatoomia, 4. kartulijahu, 7. varjutus, 9. maletaja, 11. kergitama, 13. Oma, 14. jutustus, 16. aga, 17. Pola, 18. liiga, 19. tina, 21. poolkuu, 25. raba, 24. tulu, 25. jala, 27. vile, 29. ike, 30. vastus, 31. Eka, 33. tapiga, 35. Marta, 36. taimelava, 37. taganeja, 39. Lilian, 41. haridusõunik, 42. kurjategija.

Alla: 1. Aloma, 2. toonitama, 3. avar, 4. kurtus, 5. liturgia, 6. huluma, 8. jubatus, 10. Leola, 12. taga, 14. juga, 15. Tusti, 17. posija, 18. Liibavi, 20. natuke, 22. kuulutus, 26. laeme, 28. leta, 29. iga, 30. vastane, 32. kalasadaus, 34. pikali, 35. Margareete, 36. tailiba, 38. jagaja, 39. linik, 40. ankur.

Ristsõnad nr. 5.

Paremale: 1. Kolp, 4. rusuv, 8. keset, 12. Urla, 15. oaas, 17. unimüts, 18. asra, 20. seplik, 22. ahne, 25. ükski, 25. Undla, 27. uss, 28. tume, 30. Dan, 31. rist, 33. aus, 34. SSSR, 35. silk, 36. Saa, 38. E. Aun, 40. maa, 41. varandus, 42. Ase, 44. Osman, 46. möla, 48. kõik, 50. punkt, 52. mutt, 54. Einbund, 55. faun, 56. puuk, 57. Allan, 58. Ugala, 59. rabe.

Alla: 1. Kasu, 2. Iops, 3. pai, 4. RS, 5. suhe, 6. unn, 7. Viedemann, 8. küünlakuu, 9. ETK, 10. SSSR, 11. Aa, 12. urn, 13. rada, 14. alas, 16. aktsent, 19. Stullepa, 21. esmus..., 22. Amrum, 24. lisak, 26. luisk, 29. usk, 32. sir, 36. sopp, 37. ammu, 39. nõel, 41. Aida, 42. anna, 43. ette, 45. auk, 47. Lia, 49. õng, 51. uur, 53. ta, 55. fa.

Autasusid said

„Romaanis” nr. 1 ilmunud mõistatuste õieti lahendajaist:

P. Aljas, Tallinnas, A. Hiiop, Viljandis ja L. Orav, Tartus.

Raamatud saadetakse postiga koju.

PÕHJAMAA ÕIS

J. O. Curwood'i romaan.

„Millised juuksed! Millised silmad! Milline näovärv! Naera mind, kui tahad, Whittemore, ma võin vanduda, et pole näinud nii ilusat tütarlast varem!”

Tom Gregsoni nägu väljendas kunstniku vaimustust, kui ta uuris vastasistuvat Philip Whittemore'i, süüdates sigaretti.

„Ta ei kinkinud küll mulle ainustki pilku, kuigi teda neelasin silmadega! Oh, missugune vastupanematu võlu! Varsli teen tema portree ja saadan Burke'ile, kes, nagu sa tead, ei lakka nõudmast minult ilusate naiste portreid oma ajakirja kaanetele. Mis sa naerad?”

„Ei taha sind solvata, Tom,” vastas Whittemore.

„Küsin vaid endalt ...”

Ta silmad ekslesid ainsa õlilambiga valgustatud onnis. Ta jätkas pilkavalt:

„Küsin vaid, kas on juhtunud mõneski ilma-kaares päeva, mil sa poleks näinud ,kõige ilusamat naist maailmas.' Viimane oli Rio Pedras, kas pole nii, Tom? Hispaanlanna — kui see polnud mitte kreooli tüdruk? Arvan, et olen alal hoidnud sinu kirjad sealt. Need mind ei üllatanud. Porto Rico on küllastatud ilusatest naistest. Ainult ei pidanud sind võimaliseks avastama ühte siin, täielises üksilduses.”

„Ta ületab kõik endised!” hüüdis vaimustatult kunstnik, raputades tuhka sigaretilt.

„Isegi iluduse Valenciast?”

Ilusaim naine.

Philip Whittemore'i hääles oli lõbusus. Ku- na ta nõjatus laua kohal, langes valgus ta peenele, tuulest ja lumest lõhestatud näole. Gregson oma ümariku sileda näoga, sihvakate peente kätega ja veidi naiseliku kujuga moodustas suure vastandi oma sõbrale. Pöördudes Philipi poole ta surus selle kätt vist juba kahekümnes kord sel õhtul.

„Hei, sa pole veel unustanud Valenciast?” naeratas kunstnik. „Olen väga rõõmus sind jälle näha, Phil!”

„Valencia! Kas saame teda unustada kunagi? Burke kutsus mind oma büroosse ja teatas: ta järeldavast mu töödest, ma olla väsinud, ja soovitas mul võtta puhkust. Valisin silmapilkselt Valencia, sest ülistan neid aegu, mis veetsime koos sinuga seal. Mäletad, sumbu-

tasime seal revolutsiooni ja pääsesime vaevalt skalpeerimisest. Sina veetsid aega lõbusalt võitlustes, mina tänu ilusale naisele.”

„Ja oma julgusele.” jätkas Whittemore, surudes rohkem kui kord kunstniku kätt. „Tol korral näisid mulle kõige julgemana kõigist surelikkudest, Greggy. Muuseas, kas tead, mis sai dona Isabellast?”

„Ta pilt ilmus Burke ajakirjas kaks korda, kord kui „Lõuna revolutsiooni jumalanna” ja teine kord kui „Valencia kuninganna”. Ta abiellus hiljem mingi tühise Carabobo plantaatoriga ja ma mõtlen, et ta elab õnnelikult.”

„Kui ma ei eksi, leidus veel teisigi,” jätkas pilkavalt Whittemore. „Eriti see Rio'st kellele sa kõigi pühade nimel vandusid, et ainukeseks eluõnneks on sul see, kui ta poseerib sinule. Ta mees kavatses karistada sinu häbematusust pussilöögiga, õnneks aga sain selgitada sellele Othellole aegsasti, et oled noor kollanokk, vastutusvõimetu napakas võsuke ...”

„Ja missuguse võrratu rusikahoobiga sa talle seda selgitasid! Näen veel praegugi selle tola nuga välkuvat. Algasin just parajasti viimast suurmeelset palvet — kui trahh — armuline mees vastu maad lendas ... Aga too naine, ta oli tõeline iludus!”

„Loomulik! Ta oli kõige ilusam naine maailmas, keda kunagi oled varem näinud!”

„Jah, naised on minu elu mõte,” ütles Gregson, sel korral juba päris tõsise tooniga. „Peaksin hullumeelseks ajakirja toimetajat, kes minult telliks illustratsiooni, kus ei figureeriks kaunis naine. Kui ma ei saa enam ülistada naise ilu, on mul aeg kaduda.”

„Aga sa lähed liiale nende ilu kujutamises.”

„Ma pean oma mudelit täiendama, kui tal näiteks puudub läbipaistev nahk, nagu puudus see dona Isabellal. Kuid, vannun, tänaõhtune ei vaja seda. Aga kes oli see noor tütarlaps?”

„Kust võin teda leida, kas tahab ta poseerida Burke ajakirja jaoks paar korda ja kas

lubab, et tema joonistus kaunistaks Sügis-Salongi?" jatkas Whittemore, „kas kavatsesid seda ütelda?"

„Täpsalt. Oskad suurepäraselt lugeda mõtteid. — Tõesti su kiri saabus õigel ajal."

„Ma pole veel sulle ütlenud, mis sundis mind sulle kirjutama," sõnas Whittemore, äkki tõustes toolilt ja hakates väga murelikult kõndima edasi-tagasi oma onnis.

„Lubasin sulle tugevaid elamusi, sa võid neid saada. Oled mulle väga vajaline. Tead sa miks? Kutsusin sinu siia, sest et kartsin mitte tulevat toime selle pingutusega, mida pean tegema siin maal. Sellega võrreldes on Valencia ja Rio dramaatilised juhused tühiised. Algasin mängu, mille edusse ma vaevalt usun. Kunagi pole mul olnud suuremat vajadust kui praegu arusaava ja julge kaaslase järgi, kelle sõprusele võin olla kindel. Selleks kutsusin sinu siia."

Gregson tõusis ja surus Phili kätt.

„Olgu, Phil! Kõnele mulle oma seiklusest. Minu reisust, Le Pas'st saadik olen elanud üksi unistustele. Sa kutsud mind jälle tegutsema, ütle, mis on juhtunud?"

„Esiialgu näib sulle mu kavatsus lapsikuna. ta võib olla pole kooskõlas esteetiliste tunnetega. Aga, Gregory, sa mõistad mind."

Ta võttis sõbra käe alt kinni ja nad sammusid onni lävele. Avanesid kauge üksildane ja hääletu põhjataevas ja lumeväljad.

Philip pani käe sõbra õlale ja teiseaga näitas kaugusse:

„Me pole kaugel Põhja Jäämerest. Kas näed seda imelikku valgust? Need on virmalised. Siia on kuulda merekohinat, ja kui sul on head silmad, võid näha kaugel jäämägede tippe. Seal all on Fort-Churchill. Meie ja tsiviliseeritud maade vahel aga on umbes 650 klm., siin on vaid trapperite ja indiaanlaste laagrid. Võiks arvata, et see on kõige vaiksem ja üksildasem paik maailmas. Kuid ometi... Lähme parem asja juurde. Tahtsin sulle kõnelda kalapüügist."

„Kalapüügist? Kuule, sina! Ega's sa mind siia ometi kalu ei kutsunud püüdma?"

„Jah ja ei... Kuid lähme parem tuppa."

3000 järve täis kalu.

Mehed läksid onni ja võtsid istet laua ääres. Philip võttis taskust kimbu pabereid, otsis seal välja maakaardi ja laotas selle lauale.

„Jah, siin võib teha suuri asju, Gregory, ma ei kutsunud sind siia võitlema kuuvalgel oma enese varjuga. Töötasin sulle ehtsat lahingut. See on isemoodi, päris ainulaadne lahing, ja me saame tublisti nalja. Võib olla aga, et ka hukkume selles segaduses. Ainult meie kahekesi peame astuma vastu jõududele, mis tugevamad kui tosin revolutsioone Lõuna-Ameerikas. Näed seda punast joont? See on uus

raudtee Hudsoni laheni. Ettevõtjad lubavad ta valmis chitada tulevakevadeks. See on kõige kasulikum ehituselolev raudtee Ameerikas. Ta avab juurdepääsu maa-alale, mis on suurem kui pool Ühendriike ja millest viiekümne aasta jooksul võib välja tuua rohkem maapõue varandusi kui seda kunagi suudetakse teha Alaskast või Yukonist. Kahe aasta eest tulin siia otsima õnne. Mu tähelepanu köitis vaid raudtee hommikupoolne osa, sest õhtupoolisel terasestrukti inimesed olid juba ametis raua- ja söekaevandustes. Veetsin kuus kuud indiaanlaste, prantslastest kanadalaste ja metisside hulgas, pidades koos nendega jahti mööda ääretuid metsi. Mulle meeldis see elu. Muutusin ihu ja hingega põhjamaa meheks: klubid, tantsusaalid, linnad — neid polnud enam minu jaoks olemas."

Philip pani kaardi kokku ja võttis oma paberite hulgast teise, pliitsiga joonistatu.

„Vaata teraselt seda kaarti, Gregory, mida näed sa?"

„Suurt midagi. Siin on vaid jõed ja järved."

„Väga õige. Jõed ja järved. Sadade ja tuhandete kaupa! Ja üheksa kümnendikku neist on täis kõige väärtuslikumaid kalu. Neist jatkaks tervele ilmale. Ning väike osa neist järvedest raudteeliini ümbruses on väärt miljonid dollareid. See on mu idee! Siis mõtlesin ma, et kui ma jõuan võtta omale kalapüügi monopoli enne kui raudtee jõuab siia..."

„Siis saad sa miljardäriks," hüüdis Gregson.

„Algul ei mõelnud ma rahale, vähemalt oli see teisejärgu tähtsusega. Mõtlesin, et ma võin võib olla hävitada neid liiakasuvõtjaid, kes kauplevad praegu lõunas. Kavatsesin vastu tulla tarvitajale, ujutades üle New-Yorgi ja Chicago turud poole odavama kalaga. Nägin võimalust tasuda kätte trustile, kes oli süüdi mu isa hävingus. Jah, nad hävitasid ta, ning hiljem tühjendasid omakord ka minu taskud. Kui mu plaan juba küpsemaks sai, sõitsin Brokaw', mu isa endise äriosaniku juure. Ta on üks julgemaid ja ettenägelikumaid ärimehi. Aastaga pärast isa surma töötas ta end jälle vee peale. Ta lõi ühenduse veel paari rahamehega ja meie avaldasime soovi kontsessiooni saamiseks. Juba algul kohe tulid takistused. Vaevalt said meie kavad avalikkusele teatavaks, kui juba organiseerus teine selts ja nõutas samu eesõigusi kui meiegi. Vana Brokaw taipas varsti, milles asi seisab. Selle seltsi organiseerijaks oli sama trust, kelle vastu meie võidelda tahtsime.

Tubli tükk tööd oli sellega, Gregory! Ma ei teagi õieti, kuidas Brokaw sellega hakkama sai, tean vaid, kui meie palve vastuvõtmist leidis, siis nimetati kolm parlamendi liiget ja pooltosinat teisi politikamehi meie seltsi au liikmeteks. See maksis Brokaw'le oma sada tuhat dollarit!

Nüüd hakkasime tööle. Brokaw ja veel viis juhatuseliiget juhtisid asja lõunas, mina siin põhjas.

Mac Dougall, üks šoti insener, on mulle abiks. Kuue kuu pärast koosnes meie laager Pimeda Indiaanlaste järve juures 50 sõudjast ja 150 kalurist. Kõik läks libedasti. Järve kaldal olid meil tellingid paatide ehitamiseks, kaks aita, külmetushoone, pood ja kolmsada elanikku. Lõpetasime 16 kilomeetri pikkuse kitsaroopalise raudteeliini ehitamise, mis oleks meid ühendanud pealiiniga. Mul oli nii palju

„Vaata terasemalt seda kaarti, Gregg, mida näed sa?”

tööd, et vahest päris unustasin Brokaw' ja teised. Täitsin nii kohusetruult oma ülesande, et mul töö lõppemisel jäi raha üle oma sadatuhat dollarit. Siin juhtus esimene õnnetus. Üks meie aitadest ühes kaubaga kümne tuhande dollari eest põles maha. See polnud väike asi. Sõitsin kohe Brokaw' juurde. Kuid — sa ei taipu kunagi, mis ta mulle ütles, kui teatasin talle õnnetusest! Ta vaatas mind hetke salapäraselt naeratades ja ütles:

„Ärge muretsege selle tühja asja pärast, Philip. Teadke, et see väike äri kaladega on toonud meile juba miljon dollarit puhast.”

Gregson kargas püsti.

„Üks miljon!”

„Jah, sada tuhat dollarit oli minu arvel First National pangas.”

Gregson pillas oma sigareti.

Salapärane kiri.

„Jah, armas Gregg, üks miljon!” kordas Philip, „ja sada tuhat minu arvel. Sel ajal kui mina siin põhjas katsusin rajada meie äri sooliidsele alusele, Brokaw ja teised äriosanikud ei maganud samuti. Nad olid loonud „Suur-Põhja Kalatööstuse” ning olid juba müünud

üle ühe miljoni dollari eest aktsiaid. Olin andnud Brokaw'le volituse oma nimel tegutseda ning olin nüüd seltsi abipresident. Kuid milise seltsi! See oli üks suuremaid rahanduslikke kombinatsioone seadusepäraseks varguseks. Reklaamiks kulutati rohkem kui produktiivseks tööks. Igasuguste võtetega olid Brokaw ja ta seltsilised osanud samalt tarvitalt, kelle kasusid mina kaitsta tahtsin, välja petta üle miljoni dollari. Ja mina olin selle eest vastutav. Saad sa aru, Gregg? Olin seaduse kaitse all töötava vargajõugu asutaja liige ja abipresident!”

„Ja oled seda ka praegu?”

„Mis saan ma sinna parata? Ei leidnud Brokaw'l ja teistel ühtegi nõrka punkti, millest haarata kinni. Nad polnud kuidagi seadusest astunud üle. Olid vaid müünud sajatuhandese ettevõtte aktsiaid ühe miljoni dollari eest. Ning Brokaw rahustas mind veel, et ole nüüd mõistlik, meie hindame ainuüksi oma kalapüügi õigust rohkem kui miljoni väärtuses. Ja ükski seadus ei saa meile seda keelata.

Jäi üle vaid anda sisse lahkumise palve ja loobuda kaastööst Brokaw' taoliste meestega, kuid otsustasin siiski jääda, et anda sellele ettevõttele siiski veel sõliidset ja ausat alust. Algul suhtus Brokaw väga üleolevalt mu ettepanekutele, kuid lõpuks suüksin teda veenda, et meie ettevõttel võib olla tõesti suur tulevik, ja minu üllatuseks Brokaw sattus isegi üsna tõsiselt vaimustusse minu ideedest, mobiiliseeris kõik sulakapitali ning otsustas selle kasutada ettevõtte laiendamiseks. Ühtlasi kuulutas välja, et ostab tagasi kõik aktsiad neilt, kes ei soovi uut alustel äri jätkata. Ning kohe kaks parlamendi liiget ja üks Toronto äri-meis müüsid oma osa tagasi, pannes tasku oma pool miljonit. Näed nüüd, milline peen vargus sündis mu oma silmade all!”

„Ja see oli kõik?” küsis Gregg.

„Kui see oleks kõik, poleks sind siia kutsunud. Rääkisin nii pikalt sulle, et sa hästi mõistaksid asja seisukorda. Kui olin lõunas asjad korda seadnud, sõitsin uuesti siia ning algasin tööd uue innuga. Võtsin lisaks kakssada töolist, asutasin kakskümmend uut kalapüügi jaama, alustasin uue kitsaroopalise liini ehitamist. Kõik näis minevat hästi. Kolm kuud tagasi aga mingi salapärane võim hakkas töötama meie vastu. Kõigepealt põlesid maha ühel ja samal ööl kaks aita, mis asuvad üks teisest 300 meetri kaugusel. Nädal pärast aitade põlemist oli tulekahju ellingites. Mõni aeg pärast seda plahvatas „kogemata” määratu hulk dünamiiti. Plahvatusel abil esilekutsutud põrutus hävitas viis kilomeetrit meie kitsaroopalist. Suurendasin valvet — asjata. Õnnetused jätkusid.

(Järgneb).

M. ARTUS.

OLEANDRI ÕIED.

Paul Clifford ja tema vana koolisõber Richard Kendall istusid vastamisi Cliffordi erabüroos. Oli möödunud palju aastaid ajast, mil koolivennad viimati olid näinud üksteist, sest Richard Kendall oli lahkunud Inglismaalt kohe peale oma õpingu lõpetamist ja rännanud välja asumaaadesse. Seal oli ta abiellunud, ja Paul Cliffordil kaua aega puudusid iga-sugu teated temast, kuni eelmisel päeval korruga ta telefonikõne äratas kõik vanad mälestused noorusajast. Paul rõõmustus väga nähes jälle vana seltsimeest, kuid leidis ta hoopis teisena kui oli oodanud.

Richard Cliffordi näol oli väsinud ja rahutu ilme. Ta näis õnnetuna. Et Richardi naine aasta eest poja sünnitusel oli surnud, seda kuulis Paul vast praegu, ja see kurb asjaolu näis talle küllaldase põhjusena Richardi muutunud väljanägemisele. „Tulin tagasi kodumaale lapse pärast,” tähendas Richard väsinult, „kartsin, et ta ei kannata välja seda kliimat seal. Muidugi pean natukene vaatama ka oma mõisa järele, mille pärandasin vanaema pojana peale oma vanemate surma. Tean küll, et mõis mu venna valitsemise all kindlates kätes on, kuid arvasin, et mu laps ehtsas, heas inglise maaõhus paremini areneb.”

„On's see su arvamine tõestunud?” küsis Paul Clifford osavõtlikult.

„Lapsel on kõik, mis ta iga-nes vajab, midagi ei puudu, kuid siiski olen ta pärast mures kogu see aeg, mis kodumaal olen viibinud,” jutustas Kendall sügava ohkega, „ja eile juhtus midagi, mis sundis mind oma mõisast sõitma ot-

semat teed Londoni, et siin küsida nõu sinult, oma vanalt sõbralt. Tahan sulle lühidalt kirjeldada olukorra. Juunis jõudsin Inglismaale ühes lapsega, kelle hooldamiseks Singapore'ist võtsin kasvatajanna. See on üks noor naine, keda mulle soojalt soovitati. Ülesõidul hoolditses ta lapse eest tõesti väga hästi. Asusime kohe minu mõisa, mille majandust juhüb minu äraolekul mu vend George oma noore naisega. Näüd on siis minu tagasitulekust möödunud pool aastat, kuid Bill — nii on mu väikese poisu nimi — ei näi sugugi kosuvat. Selletõttu pole ma kogu selle aja kestel saanud vabaneda isesugusest rüüstust tundeist, mis eile muutus otse painajalikuks... Sest eila saabus mulle see kiri!”

Paul Clifford haaras kirja ja luges:

Härra Richard Kendall!
Teie usaldate kedagi liig palju, Teie laps kaob varsti.

Olge ettevaatlik!

„Võid endale kujutada ette, kuivõrd hirmsasti mõjus see

kiri minusse. Meie ei ela küll Ameerikas, aga sarnased asjad, nagu seda on lasterõõvimine, võivad ka meil tulla ette. Mida pean ma tegema?”

Paul Clifford vaikis. „Said sa seal, asumaal, ka mõne sarnase ähvarduskirja,” küsis ta lõpuks.

„Ei, kunagi! See siin on esimene! Tean, Paul, et oled saanud üheks tuntuimaks Inglismaa eradetektiiviks; oled minu koolisõber, kas sa ei võtaks selle asja oma kätte?”

„Milleks see asjatu küsimus, Richard! Kui sinu asemel siin oleks ka vähivõõras isik, ma ei kõhkleks minutitki, kuna siin ometi tegemist lapse eluga!”

„Sa pead siis asja tõsiseks, Paul?”

„Pean iga asja tõsiseks, kuini pole suutnud veenduda vastupidises,” oli Cliffordi vastus. „Ja ma ei kavatses selles asjas jääda äraotavale seisukohale. Homme tulen sinu mõisa!”

*

Järgmisel päeval ronis Paul Cliffordi auto mööda nõlvakut üles kingule, kus asetses

Richard Kendelli loss. Aiavä-raval võtsid ta vastu Richard ja selle vend George ühes oma noore, piltilusa ja lõbusa naisega. Selles majas näis kõikjal helendavat päikesepaiste, kuid ometi peitus siin mingi sünge saladus. „Ma pole sõnakestki kõnelenud kellegile tollest kirjast,” oli Richard Kendell sosistanud oma sõbrale, „ma ei taha, et minu mured ka neid koormaksid!”

„Nüüd tahaksin aga tutvuda ka su pojaga,” lausus Paul Clifford valjusti, ja seltskond sammus aeda, kus ühes varjulises kohas veetis oma aega Bill kasvatajanna valve all.

Paul nägi ühe, oma vanuse kohta kaunis rõõgalt arenenud lapse magamas lapsevankris. Ta vaatles last kaua, ilma et keegi oleks märganud, et ta tähelepanu oli pöördud hoopis kasvatajannale. See oli 25 kuni 30 aasta vanune naisterahvas, ilusate, vähe karmide näojoontega kinnises, peaaegu tõrjuva ilmega näos. Mida küll mõtles see naine? Oli tal teada see roim, mida kavatseti siin saata korda, oli ta ise huvitatud sellest? Selle väljaselgitamiseks oli Paul Clifford tulnud, ja see pidi tal õnnestuma, seda töötas ta iseendale!

Kasvatajanna jäi lapsega endiselt aeda, kuna seltskond läks lossi poole. „Pole just väga lahke see kasvatajanna,” tähendas Evelyn, Richard Kendelli vennanaine, naerdes. „Ta tahaks lapse nagu eraldada kogu maailmast!”

„Olen arvamisel,” sõnas Richard Kendell, „et ta on täiesti truu.”

„Seda muidugi, ilmkahtlemata,” hüüdis Evelyn oma heledakõlalise häälega. „Kuid minule mõjub ta kuidagi jubedalt! Ei sõanda vaadata lastki ta juuresolekul, nii kardan teda! Juba mitu korda olen palunud oma mehe venda vallandada see sünge isik, kuid ta ei taha kuulda sellest, ja nii siis ei jää meil üle muud kui väikida — ja kannatada!” lisas ta juure tasase ironiaga.

Ohtu lossis möödus bridži ja muusikaga ja Paul Clifford esines suurepäraselt külalise osas, kelle ainsaks eesmärgiks olla koos vana koolisõbraga, keda ta polnud näinud nii mitu aastat. Järgmise päeva veetis Paul Clifford peamiselt lossi aias ja valvas tähelepanematult kuid seda intensiivsemalt kasvatajanna tegevust.

See polnud sugugi raske. Kogu päeva oli ta Billiga väljas ja pea alati üksinda. Paar korda püüdis Clifford alustada kõnelust, kuid sai vastuseks vaid ühesilbilisi märkusi. Lapse kohtlemine oli laitmatu, kuid tundus kuidagi külmana. Ta ei mänginud, ei vallatlenud väikesega. Lapse magades istus ta kusagil läheduses.

Mitte kunagi ei näinud Clifford last üksinda. Peale tennisemängu lõppemist, kui kõik olid läinud riietuma ümber, läks Paul Clifford jällegi lapsevankri lähikonda.

Oli just lõunatamisae ja lapsevanker seisis õitseva puhmastiku varjul. Väikene näis olevat pooliti ärkvel. Ta tekil oli näha mingisuguseid roosavärvilisi õisi ja mõnda neist surus ta käekesega vastu oma niisket suud. Paul avas lapse suukese, millele järgnes hele kisa.

Kasvatajanna ilmus jookstes.

„Mis on juhtunud?” küsis ta. „Mispärast laps karjub?”

„Karjub sellepärast, et mina ta suhu vaatasin,” ütles Paul, „ja vaatasin ta suhu selleks, et näha, kas ta on söönud neid õisi!”

Kasvatajanna pilgus tundus viha. „Ma tõesti ei saa aru, mida minul õieti tahetakse, kuid mulle näib, et siin on inimesi, kes peavad mind halvaks kasvatajaks. Esinen kaebusega härra Kendellile!”

Paul tegi nagu ei paneks ta täheleegi ägestumist õe Mela hääles. Ta võttis lapse käekesed oma pihku ja ütles ainult: „On ta pulss ikka nii aeglane?”

Kasvatajanna nägu kattus

aegamööda punetusega. Oli ilmselt nähtav, et ta vaevalt suutis hoida alal oma tasakaalu.

„Ta pulss ei ole kiirem ega aeglasem harilikust lapse pulssist!”

„Oo, siiski,” ütles Paul Clifford teravalt, „pulss on väga aeglane, liiga aeglane!”

„Arst, kes igal nädalal käib, pole seda veel kunagi konstateerinud,” vastas kasvatajanna.

Paul Clifford kogus kõik õied, mis lapse käekesest leidnud, ja pani need oma märkmiiku vahele.

„Jätate teie lapse sagedasti üksinda siia?” küsis ta nüüd.

„Alati, kui lõunatan,” vastas õde Mela lühidalt.

„Kas teate, kust need õied tulid, mis lapsel suus olid?”

„Oletatavasti on need kandnud siia tuul oleandripõõsastest,” vastas õde. „Kuid ma ei saa aru, milleks kogu see küsimine! Kui teie soovite minu peale kaevata, siis minge härra Kendelli juure!” Nende sõnade järele haaras ta lapsevankri otsast ja tahtis eemalduda. Clifford peatas ta.

„Kas on see teil teada,” ütles ta kõrgendatud häälel, „et oleandri õied sisaldavad digitaali? Ja kas teate seda, et digitaali on mürk!?”

„Ei, seda ma ei tea ja ei usu seda ka, see on mingi jaburdus!” pomises ta hambaid kokku surudes ja eemaldus ühes lapsevankriga.

Süvenedes mõtteisse peatus Paul puhmastiku juures. Ta mõited keerlesid õe Mela ümber. Emb-kumb — kas oli see naine üks läbi ja läbi halb inimene või oli ta sama loll. Paul tahtis võtta uurimisele oleandripõõsad, mis siin pidid leiduma. Ta nägi aga suurima hämmastusega, et seal külli igasugu õitsvaid põõsaid ja puhmastikke leidis, kuid ei ühtegi oleandripuud kogu ümbruskonnas! See leitud ajas Paulil külmavärina üle keha, siin näis olevat teoksil mingi kuratlik kavatus, mille kohaselt laps pidi närbuma aega-

mööda ja saladuslikult. Kes andis lapsele need mürgised öied?

Lõunalaul tähendas Paul möödaminnes, et ta ei pea väikse Billi väljanägemist rahuldavaks. Ta tegi oma sõbrale ettepaneku võtta teine kasvatajanna, üks eriharidusega ravija. Ka George ja Evelyn olid temaga ühel arvamisel, et öde Mela tuleks lapse juurest eemaldada. Pauli suurimaks imestuseks aga asus Kendell selle plaani kohta täiesti eitavale seisukohale. Kasvatajannale ei võidavat heita ette muud kui ainult ta veidi karredat käitlemisviisi, ja see polevat veel mingi põhjus, et kihutada minema isik, kes muidu nii ustav. Paul Cliffordile tundus ebameeldivana sõbra selline kangekaelsus. Mis võis peituda kõige selle taga? Mees oli ometi mures oma lapse pärast, seda võis igaüks näha, kuid siiski keeldus ta vallandamast isikut, kes ometi ilmselt oli selle mure põhjustajaks.

„Kui sa öde Melat ei taha vallandada,” ütles Paul lõpuks, „siis pead ometi vähemalt võtma veel ühe teise õppinud ravitsejanna. Kui sul midagi pole selle vastu, siis sõidan oma autoga homme Londoni ja toon sulle sealt ühe.”

„Noh, see saab vast olema kena lugu, kui sellest teatatakse öde Melale,” ütles Evelyn naerdes, „pane tähele, Richard, et ta sulle ei karga näkku ja ei kratsi välja su silmi!”

„Teatama peab talle sellest ja seda otsekohe,” hüüdis Paul. Nähtava kõhklemisega otsustas siis Richard Kendell seda teha.

Paul Clifford juhtis oma auto välja lossivärvast. Ta sõitis kiirelt kingunõlvakut mööda alla ja, kui väikse lossi tornid vaatepiirilt kadusid, peatas ta. Ta küsis mööduvalt maamehelt teed lähemasse külla ja palju sinna maad. Sest Paul Cliffordil polnud mõtteski sõita Londoni. Lugu halastajaõega oli ainult ta osavasti

väljamõeldud sõjakäigu üks osa. Isik, kellel mingid kavatsused lapse suhtes, pidi nüüd, kus kontroll puudus, kindlasti midagi ette võtma. Sest homme oleks tegutsemiseks juba hilja!

Paul ootas õhtuni ja läks siis salaja tagasi lossi. Lossiaias oli täitsa pime. Paul Clifford asetis ühe puhmastiku taha, laskevalmis revolver taskus. Nõrk valgusekuma tuli lossi poolt. Lapsetoas põles nagu ikka öölamp, muidu oli kõik pime ja vaikne. Paul ootas pinguli ... korraga kuuludsid kiired sammud aias. Siis nägi ta üht naisterahva kuju tormavat tiigi suunas, nagu oleks tal tagaajajad kannul. Paul laskis süttida oma taskulaterna ja hüüdis: „Seisa!” Kuuldus sumbutatud karjatus, ilmselt naisterahva oma.

Paul tõmbas oma revolvri taskust. „Seisa või ma lasen!” müristas ta. Juba oli ta kuju juures ja haaras selle käsivarre. Oma taskulaternaga valgustas ta nägu, mis oli moonutatud hirmust, ja see nägu kuulus — — — proua Evelyn Kendellile! Paeaegu oleks revolver langenud ta käest. Seda kohtamist ei võinud aimata isegi tema, kogenud detektiiv. Naise õlgade ümber oli tõmmatud rätik ja selles rätis hoidis ta üht kompsu — magavat väikest Billy Kendelli. Clifford võttis lapse oma kätele; takistamatult lasi naine seda sündida. Konvulsivne nuuksumine raputas naise õrna keha. „Mis nüüd,” kogeles ta vaevaliselt. „Seda näeme siis, kui olete puhtsüdamlikult kõik tunnistanud ülesse,” sõnas Richard külmalt. „Esiteks pean viima kindlasse kohta lapse, siis õiendame teiega asjad.” — „Ärge hukutage mind, teie ei tohi kellelegi kõneleda sellest asjast, muidu hüppan siia tiiki.” — „Ei tea, kas see oleks just suureks kaotuseks inimkonnale,” oli Pauli külm kostus.

„Võib olla, et minust pole kahju, kuid ma — ma saan varsti emaks.” Need sõnad tu-

lid kogeledes, ja aegamööda, üsna aegamööda selgus Paulile selle naise teo tagapõhi. See kõik oli jõledus, see oli kõige alatum, mis tema tegevuses kriminalistina talle eales ette tulnud, kuid oli mingi vabandav asjaolu vast selles, et see naine polnud täie mõistusega.

Ja veel üks mõte läbistas välkkiirelt Paul Cliffordi aju. Kas osutab ta oma sõbrale sellega mingi heateo, kui ta selle naise annab avaliku kohtu käte õigustatud karistuse saamiseks? See perekonna-skandal tabaks Richardit hirmsasti. „Tulge majja, kui laps varjul, siis vaatame, mis edasi saab. Välismaailm ei saa teuda midagi,” lisas ta juure, kui nägi, et Evelyn liikumatult kohale jäi. Paul läks lastetuppa, seai lamas öde Mela sügavas unes; ta ei kuulnud mehe sissetulekut ega lapse nuttu, sest ta magas und, mis oli põhjustatud raskest uimastusvahendist.

„Olete teinud põhjaliku töö,” ütles Paul irooniliselt. „Öde Mela oli teile küll väga ebameeldiv isik? Ta valvas liiga hästi lapse järele! Sellepärast kirjutasite anonüümse kirja! Et saada lahti sellest valvurist, kes lapse jättis üksi vaid lõunasöögi ajal paariks hetkeks. Tulge!” ütles Paul järsult.

Olgu kuidas on, kas polnud ta maganud või oli lärm pargis ta äratanud, kuid korraga seisis Richard Kendell lastetoa lävel. Paul selgitas sõbrale kogu olukorra paari lausega, püüdes võimalikult vähem ärritada teda. Kõneles, et ta ainult oli teeselnud oma ärasõitu, kuna oletas, et enne oodatava öe päralejõudmist pidi sündima midagi. Ainult, et sedavõrd eksis roimari isikus, seda poleks ta kunagi võimalikuks pidanud.

Nad läksid koos lossi härradetuppa. Evelyn Kendell viskus ühte tugitooli, kogu ta keha rappus lakkamatust nuuksumisest.

„Sina ei pidanud seda võimalikuks, sina mitte, kuid mina küll!” ütles Richard Kendell,

„ja nüüd selgub sulle vast ka minu ülespidamine, kui mind püüti veenda selles, et peaksin vallandama õe Mela. Ma märkasin seda eile, et sa arvasid mul olevat mingisuguseid tumedaid motiive selleks. Aga kuidas võisin ma, tohtisin ma kõneleda sellest hirmsast kahtlustusest, mis mul oli tekkinud mu ainsa venna naise vastu ja mis põhjenes ainult tunnetel ja ei mingil faktel?”

Richard Kendellil ei olnud ühtki pilku sellele kokkulange- nud inimese-puntrale, kes seal tugitoolis ägas. „Ta tahtis sinu ainsa pärija kõrvaldada, et lossi ja su varandust endale ja oma lastele kindlustada! Esinev põhjus on alatu, kuid selge.”

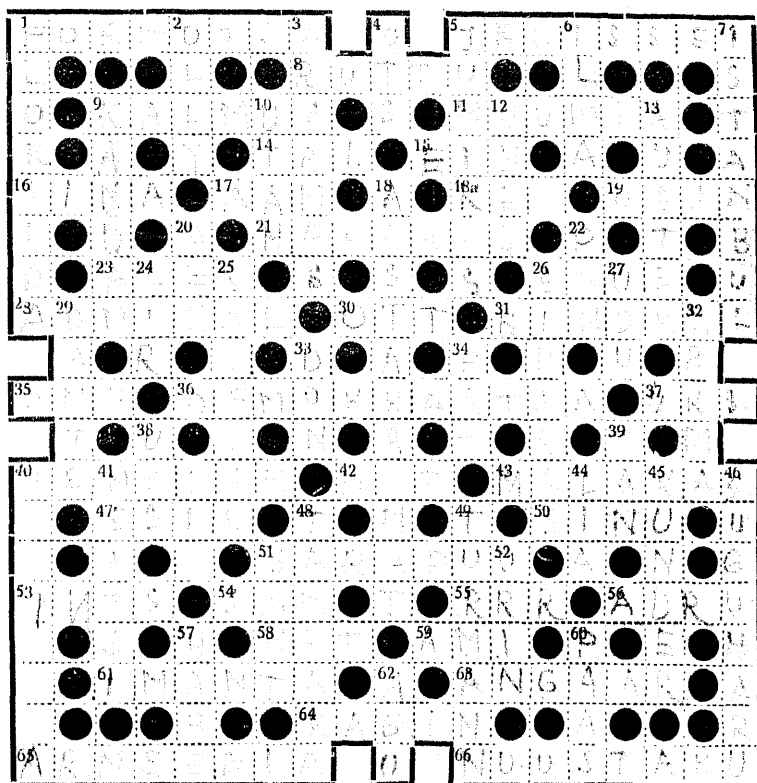
„Naine on siin lõppude-lõpuks kõrvaline asi,” ütles Kendell põlglikult, „kuid kuidas selgitan selle kohutava asja oma vaesele vennale.” Nuuksumine tugitoolis muutus viin- gumiseks.

„Jäta see minu hooleks, Richard,” ütles Paul. „Kujutan talle seda kõike kui äkilist meeltesegadust ja vaikin sellest, et sellele viimasele katsele eelnesid juba mürgituskat- sed oleandriõitega. Ta armastab oma naist ja andestab tal- le. Et antud olukordades tema edaspidine jäämine sinu mõisa võimatuks osutub, see saab George'ile vist pikema ju- tuta selgeks.”

Läheneva hommiku kahvatu valgus langes autole, mis pea hääletult väljus lossi väravast. Tagaistmel lamas nuuksuv naine ja tüüri- rattal istus noor mees, sõnatult, kivistunult.

Auhinnalised ristsõnad nr. 4

Auhinnaks kaks romaani.

Vasakult paremale: 1. Saar Ida-Aasia ranna lähedal. 5. Jõgi Siberis. 8. Kiiresti. 9. Taim. 11. Kivistunud laip. 14. Muskililiha. 15. Endine kohtu-siseminister. 16. Tütarlapse nimi. 17. Vedelikunõu. 18-a. Asesõna. 19. Virk. 21. Lind. 23. Suur asundus. 26. Vald Harjumaal. 28. Aukraad mereväes. 30. Jaan Käo, hea sõber. 31. Aukraad. 35. Sugulane. 36. Rahvavalitsus. 37. Arv. 40. Mootori kütteenaine. 42. Kuulsa detektiiv- i esnimi. 43. Vemmal. 47. Ruum. 50. Asesõna. 51. Puu. 53. Hindreku hüü- nimi. 54. Ameerika-onu nimetus. 55. Kolmekordne konsonant. 56. Mere- rohi. 58. Sama mis 42. 59. Kuulsa naislenduri esnimi. 61. Tänav Tal- linnas. 63. Lennukite hoiuruum. 64. Hääl, mis tekib mõne asja murdmis- el. 65. Maa Taga-Kaukasuses. 66. Alev Tartumaal.

Ülevalt alla: 1. Osariik P.-Ameerikas. 2. Näitlejanna Teetsovi

eesnimi. 3. Linn Venemaal Nizhni-Novgorodi kubermangus. 4. Tuntud cestisti tenor. 5. Jäme, tüse. 6. Määrsõ- na. 7. Linn Türgimaal. 9. Süle- või seljatais. 10. Osariik P.-Ameerikas. 12. Kuutõbine kõnnib... 13. De- likatess. 18. Anmaal. 20. Mõla. 22. „Härra” poola keeles. 24. Raha- üksus. 25. See, kes tõtt ei räägi. 26. Metsmari. 27. Tihenenud veeaur. 29. „Jumaliku komöödia” autor. 32. Postiagentuur Viljandimaal. 33. Jõgi Lõuna-Venemaal. 34. Kuulus kino- koomik. 38. Roomaja. 39. Inglise mehenimi. 40. Riik Lõuna-Ameerikas. 41. Süütu naisterahvas. 44. Naise- nimi. 45. Eesti luuletaja. 46. Sugu- võsa. 48. Naisenimi. 49. Eesti hitler- lane. 51. Kerjus. 52. Koera hääliitsus. 57. Olevat mehe au. 60. Kiviliik. 62. Koit.

Lahendused saata „Romaani” toi- metusele hiljemalt 17. veebruariks. s. a.

O tempora, o mores!

Mood on suurimaid diktaatoreid maailmas. Kõige pisema asjakese su välimuses ja käit- lemises kirjutab ta sulle ette. Ning muutlik on ta, otsekuu tujukas naine. Võib juhtuda, et heidad õhtul voodisse kui korralik moodi jäl- giv kodanik, ent hommikul tõustes leiad ene- se olevat juba ebamoodsa. Su püksid on paar

millimeetrit lühemad, su kuue ülemine nõop asub pisut kõrgemal, ja juba oled sa moe tar- vis surnud. Samuti kommetes. Ulatad selts- konda minnes sõbrale tervituseks käe, ent ta vaatab sulle halvakspanevalt ning lausub: „Kas sa ei tea, et mütsitõstmise ja käeandmise vastane vool on moodsaks saanud?” Teine- kord noogutad tuttavale pead, tema aga tõs- tab käe semaforina ning vastab sulle „vaba mehe uhke tervitusega.” Nii võib juhtuda!

F. Mendelssohn-Bartholdy 125 a. sünnipäev.

Mendelssohn-Bartholdy on üks muusika-ajaloo suuri. Tema kuulub nende hulka, kes juba lapseeas tähelepanu äratasid, 9-aastaselt esines ta avalikul kontserdil, kus ta sai suurte kiiduavalduste osaliseks, ning juba 11-aastaselt algas ta komponeerimist. Nagu oleks ta oma varast surma ette aimanud (ta suri 38 aastaseks). Vaatamata oma lühikesele elueale suutis ta muusika literatuuri rikastada suure hulga teostega. Neist kuulsamad on oratooriumid „Paulus” (1836) ja „Elias” (1849), „Shoti

sinfonia”, „Laulud sõnadeta”, kantaat „Valpurgi öö” jne. Kuna mõned tema epigoonid kaldusid üleliigsesse magususse, siis on see asjaolu hiljem Mendelssohnilegi varju heitnud, kuid õigustamatult, sest inimene ei vali ju ise oma le epigoone!

Kummaline arv.

Teie teate vast juba mõningaid lõbusaid arvudemänge, mille juures teie imestate arvude kummalist hargnemist. — Toome siinkohal arvu 3367, millel on „maagilised omadused”. Kui teda korrata arvudega 33, 66, 99 jne., tähendab arvudega, millest igaüks on eelmisest 33 võrra suurem, siis saame alati kuuenumbrilise arvu, mis koosneb kuuest ühenimelisest numbrist. Nii siis:

33	korda	3367	on	111.111
66	korda	3367	on	222.222
99	korda	3367	on	333.333
132	korda	3367	on	444.444
165	korda	3367	on	555.555
198	korda	3367	on	666.666
231	korda	3367	on	777.777
264	korda	3367	on	888.888
297	korda	3367	on	999.999

Kas ei ole kummaline?

Inimest põhjalikumalt haaravates kommetes sünnib muutus aeglasemalt. Kui näiteks kohatasid rokokoo ajajärgul kaks kavaleri ning nende vaated mõnele asjale diametraalselt lahku läksid, siis lausus üks nendest umbes nii: „Kõrgesti austatud härra markii! Lubage minu vähesusel teile tähendada, et olete sharlataan!” ja teine vastas: „Lagupeetud chevalier! Kahetsen, et evite sellise vaate minu suhtes, kuid pean tegema järeldused!” Juba lendasidki mõõgad tupest ning kõlisesid kokku. Võitlus kestis seni kuni üks härradest läbitortgatuna lamama jäi, kuid mõlemad olid rahuldatud.

Kui te arvate, et moe jälgijad alati tühised ning kergemeelsed on olnud, siis eksite rängalt. Prantsuse luuletaja Baudelaire, ameerika kirjanik E. A. Poe ning inglise kirjanik Oscar Wilde on loonud voolu, mida nimetati dendismiks. Dandy peamine mure oli olla alati laitmatult riietatud, ning ta kombed, ülesastumine ja kõne pidid olema korrektsed ja väimukad. Viimaseid nõudmisi suutsid küll laitmatult vast need kolm nimetatut täita, kuid välimuse eest hoolitsesid paljudki nende eeskujul. Poe, näiteks, oli elulõpuni keigar. Nii juhtus kord ühel väljasõidul, et ta sõpradele tahtis demonstreerida oma sportlikke võimisi (ta oli noorpõlves hea kaugushüppaja). Poe sooritas hiilgava hüppe, kuid sellest piisas, et ta täiesti uusi kingi muuta kandmiskõlb-

matuiks. Nii hapralt ja peenelt olid need valmistatud.

Dandyde peres on suurima kuulsuse siiski võitnud George Brummel. See mees võrsus Londoni agulist, kuid oma elu hiilgeajal oli ta kõige eksklusiiivsema klubi liikmeks. Inglismaa peerid lugesid endale suureks auks, kui nad tohtisid mõne sõna temaga rääkida. Tollekordne Walesi prints George, kes oli ka suur dandy, pidas Brummelit oma parimaks sõbraks — nad olid isegi „sina” peal. Kuid prints ei julgenud ühtegi uut kravatti enne avalikult kanda, kui Brummel oli selle mustri ja sidumisviisi heaks kiitnud. Brummel oli Londoni high life'i ebajumalaks.

Kord ühel lihtsal lõunasöögil printsi pool pani siiski selle suur mõju ja hiilgus Brummeli pea keerlema, nii et ta enese unustas ning printsile lausus: „George, ole hea, ulata mulle klaas vett!” Kuninglikku suguvõssa kuuluv isik ei tohi aga kedagi käsu peale teenida, kuid siiski oli Brummeli mõju niivõrd suur, et prints etiketi unustas ning Brummelile vee ulatas. Siis aga, et sõbrale ta eksimust näidata, lausus ta lahtiolevale uksele näidates: „Kallis George, sulle see uks!” millise soovi Brummel ka viibimata täitis. — Hiljem läks Brummeli valitsuskepp üle Walesi printile — ning see püsib ju veel tänapäevgi meeste moediktaatorina!

Väljaandja Jakob Loosalu.

Toimetus ja talitus Tallinnas, Rataskaevu 9, Postkast 193. Kõnetr. 460-48.

„Romaan” maksab tellides: 3 kuu peale kr. 1,50, 1/2 aastas 3 kr., aastas 6 kr. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused. Trükkikoda „Estotrükk”, Tallinn, S. Karja 8, tel. 445--25.

Vastutav toimetaja Johannes Lauk.

ÕIGEL AJAL ÕIGE KLEIT

Koos meie ajaviite iseloomuga muutub ka meie väline kest. See muutus väljendub kõige enam vast õhtukleitides, mis omavad kuju vastavalt koosviibimise ulatavusele, ümbruskonnale ja ruumile. Ei sobi meil näiteks minna riigivanema dineele samas kleidis mis õhtusöögile restorani. Võime ka võtta vähem drastilise vahe ja kõrvutada näit. balli Keskkogu kasiinos ja Börsisaalis või mainida kitsamat ringkonda kodusel tantsuõhtul ja välisministri vastuvõttu. Kuna enam-vähem ofitsiaalsed juhused asetavad sootu eri tingimusi ja meie oludes on arvuliselt võrdlemisi vähesed, ei ole põhjust peatuda pikemalt n.n. galaatualeti juures, mida meie riigitegelaste mõnedel comme il faut daamidil on vaja.

Käsitleme siinkohal meelsamini vahet n.n. suure ja väikese õhtukleidi vahel. Meie oludes ja seltskondliku läbikäimise iseloomu silmas pidades on

väike õhtukleit

sobiv mitmeks juhuks. Välismaised modellid näitavad meile väikseid õhtukleitide pikkade käistega, milline asjaolu tähendab seisukoha muutust endiste obligatooriliste lühikeste käiste suhtes, mis näisid kuuluvat paratamatult õhtukleidi ja ainult õhtukleidi juure. Nüüd on sel alal teinigi „raske eksitus“ olemas: päevakleidid omavad lühikesi käiseid!

Suur õhtukleit on mõeldud vaid ballidele. Oma sügava seljalõike ja hea materjaliga nõuab see sootu pidulikumat miljööd kui väike õhtukleit. Suure õhtukleidi kandmises eksitakse meil vast isegi rohkem kui arvata võib. Näeme sageli paljaid selgi ja sleppe kitsamail ja tagasihoidlikel ballidel, kus enamus külalisist on osanud miljööle vastavalt rõivastuda kas pikavarukalisesse või poolpikkade käistega kleiti. Mõni üksik „suurtualett“ mõjub häirivalt ja šeda kõigepealt kleidi kandjale endale. Sama viga võime mõnikord konstateerida restoranes, kuhu mõni tõusiku proua ei kohku ilmumast kõige oma „alastioleku“ hülguses. Leidub isegi neid, kes demonstreerivad oma tualette teatris, kuhu tullakse siiski vaimse kultuuri otstarbel.

Väike õhtukleit pikkade käistega. Omapärane sõlg vöö.

Suur õhtukleit taftist rikkalikkude tüll volangidega.

Juhtnööriks olgu: ei kunagi liig palju ega liig vähe. On kusagil korraldatud tõelise pidulikkusega õhtune koosviibimine suuremas mastabis (pressiball, „Céntumi“ ball, Keskkogu ball), siis oleks andestamatu enda ja teiste vastu rikkuda pidulikkude üldpilti sobimatu tualetiga, n.n. väikese õhtukleidiga. Siia kuulub juba „suurvorm“.

Eelpool mainisime juba, kuidas omalt poolt suurtualett võib mõjuda naeruväärsena mitte vastavas miljöös. Ühenduses seega peame too-

nitama veel ühte: naine ja mees püüdku kooskõlastada oma rõivastust. Milline silmahaavav pilt on näha säravas ja sügavalõikelises, selgopaljastavas tualetis daami, kelle kõrval sammub abikaas (toodagu see näitena) tavalises tänavülikonnas. Sellised kontrastid rõivastuses on meil aga tavalised nähted, mis tingitud õieti kahest asjaolust: daamide liigest uhkustamistungist ja härrade laiskusest ümberrõivastumiseks. Kui aga neil kummalgi oleks selge ettekujutus sellise pildi maitsetusest, siis pööraksid nad enam tähelepanu kooskõlastamisele. Kui juba daam kannab õigel kohal suurtualetti, siis tuleb härral tahes või (Lõpp järgmisel küljel.)

**Soovitage
„Romaani“
kõigile oma tuttavale.**

Vasakul: Väike õhtukleit kolmveerand käistaga. Lihtne stiil. Sobiv väikestel pidustustel ja kitsamas ringkonnas kandmiseks. Teatrikleit esietendustel. Paremäl: Suur õhtukleit mustast krepist. Originaalsed käised.

ÕIGEL AJAL ÕIGE KLEIT

(Algus eelmisel küljel)

tahtmata rõivastuda õhtuülikonda. Vastasel korral tuleb aga daamil arvestada härra tänavülikonda ja kanda samuti päevakleiti.

Õeldakse, et õmbleja on kunstnik, kes peab looma kleidiga uue inimese. Meil võib aga olla kümneid ilusaid, moodsaid ja maitsekaid kleite, ent kui meie ei kannan neid õiges miljöö, õigel ajal ja vastava partneriga (kui selline olemas), siis ei suuda ükski kunstiteos kõrvaldada meie vigu. Flaneuse.

Järgmine
Romaan“

20. veebruaril

PEA- MURDMIST

AUHINNALISI ÜLESANDEID

Araablase pärandus.

Vanal araablasel oli 17 kaamelit ja 3 poega. Surivoodil lubas ta noorimale pojale poole, keskmisele ühe kolmandiku ja kõige vanemale pojale ühe tšeksandiku oma varandusest.

Kui siis pojad pärast isa surma asusid kaamelite jagamisele, ei osanud nad kuidagi tulla toime sellega. Viimaks tegi üks poegadest ettepaneku: lähme naabri juure, laename temalt ühe kaameli ja jaotame siis. Nüüd oli 18 kaamelit. Kõige noorem poeg sai 9, teine 6 ja kol-

mas 2 kaamelit. Üks kaamel jäi üle ja selle viisid nad tänuga naabrile tagasi. Kuidas seda seletada?

Lindude ülesanne.

Keegi mees läks puust mööda ja nägi selle okstes linde istuvat. „Rahu olgu teiega, teie, sada lindu“, ütles ta. Linnud vastasid: „Meid ei ole sada. Puudub veel sama palju kui meid on ja veel pool sellest ning veel veerand sellest. Ja sa pead ka veel enda juurde arvama, alles siis on sada täis!“

Mitu lindu istus puul?

Ülaltoodud ülesannete õigete lahenduste saatjate vahel jagatakse välja autasuks iga ülesande kohta üks romaan, seega kokku kaks romaani.

Lahendused saata „Romaani“ toimetusele Tallinn, Rataskaevu t. 9, hiljemalt 17. veebruariks s. a.